

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Συγγραφική ομάδα:

Μαρία Ιωάννου-Σεργίου, Επιθεωρήτρια Οικονομικών Μαθημάτων

Μαρία Μάτση, Καθηγήτρια Οικονομικών

Νεόφυτος Σάββα, Καθηγητής Οικονομικών

Λέλλα Σταύρου-Παπαδοπούλου, Καθηγήτρια Οικονομικών

Επιστημονικοί συνεργάτες:

Σωφρόνης Κληρίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Μιχάλης Μιχαήλ, Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Κώστας Χατζηγιάννης, Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου

Εποπτεία:

Μαρία Ιωάννου-Σεργίου, Επιθεωρήτρια Οικονομικών Μαθημάτων

Αναθεώρηση και Επιμέλεια Δ΄ Έκδοσης:

Παναγιώτης Παναγή, Καθηγητής Οικονομικών

Προκόπης Κωνσταντίνου, Καθηγητής Οικονομικών

Κωνσταντίνος Παναγίδης, Καθηγητής Οικονομικών

Ζιαννέτ Καλακουτή Χατζιωσήφ, Επιθεωρήτρια Οικονομικών Μαθημάτων

Γεωργία Χριστοφόρου, Καθηγήτρια Οικονομικών

Επιστημονικός Συνεργάτης:

Νικόλαος Τσάκας, Αν. Καθηγητής, Πανεπιστημίου Κύπρου

Γλωσσική επιμέλεια:

Στέλλα Βουνιώτη, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Σχεδιασμός έκδοσης:

Θεόδωρος Κακουλλής, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Επιμέλεια έκδοσης:

Πέτρος Γεωργιάδης, Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Εποπτεία:

Ζιαννέτ Καλακουτή Χατζιωσήφ, Επιθεωρήτρια Οικονομικών Μαθημάτων

Α΄ Έκδοση 2016

Β΄ Έκδοση 2018

Γ΄ Έκδοση 2020

Δ΄ Έκδοση 2025

Εκτύπωση: PRINTFAIR ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΕ

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σημείωση: Χρησιμοποιήθηκε υλικό από το βιβλίο Στοιχεία Οικονομικών - Εμπορικών, Α΄ Λυκείου, Έκδοση Υ.Α.Π.

ISBN: 978-9963-54-391-5

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Το Οικονομικό Πρόβλημα	8
2	Παραγωγή	28
3	Συντελεστές Παραγωγής	42
4	Αγορά – Σχηματισμός τιμών	64
5	Βασικά οικονομικά μεγέθη	82
	Βιβλιογραφία	104

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Κεφάλαιο 1:

1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

1.1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

1.2 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΑΓΑΘΑ

1.2.1 ΑΝΑΓΚΕΣ

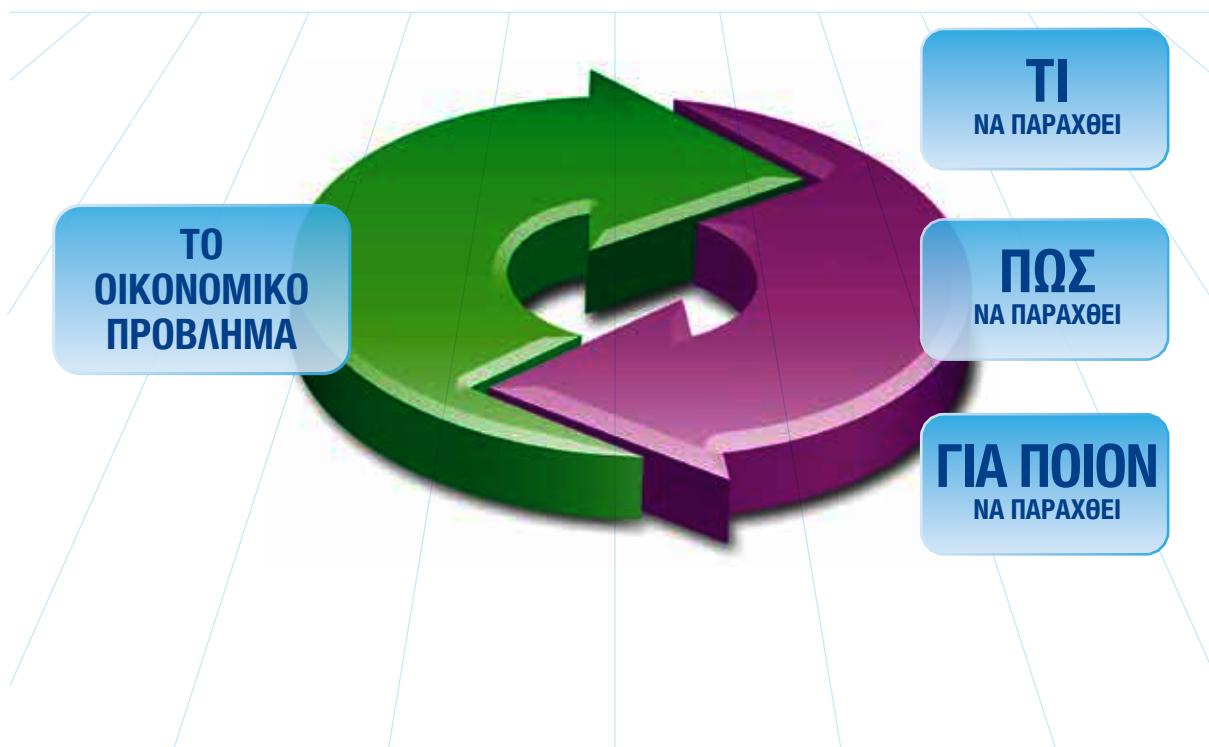
1.2.2 ΑΓΑΘΑ

1.3 ΣΤΕΝΟΤΗΤΑ

1.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

1.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΡΧΗ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

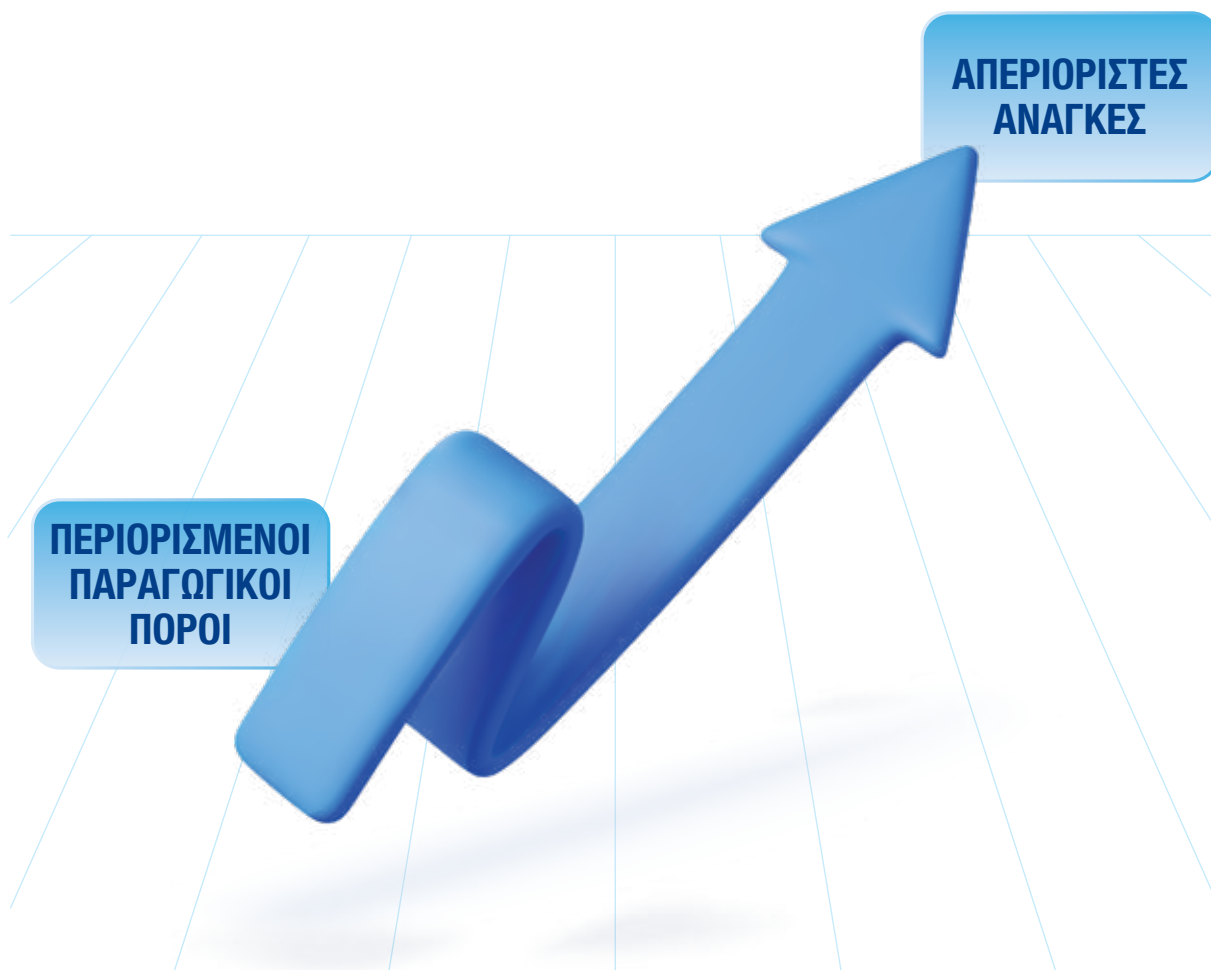
Η επιστήμη που μελετά τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία διαχειρίζεται τους περιορισμένους πόρους της λέγεται **Οικονομικά** ή **Οικονομική Επιστήμη**.

Συχνά οι οικονομολόγοι καλούνται να εξηγήσουν τα αίτια των οικονομικών φαινομένων και να προτείνουν πολιτικές για τη βέλτιστη χρήση των πόρων μιας κοινωνίας.

Γιατί, για παράδειγμα, η ανεργία είναι υψηλότερη για τους νέους από ότι για τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας; Δεδομένης αυτής της κατάστασης, τι πρέπει να κάνει η κυβέρνηση για να βελτιώσει την οικονομική ευημερία των νέων;

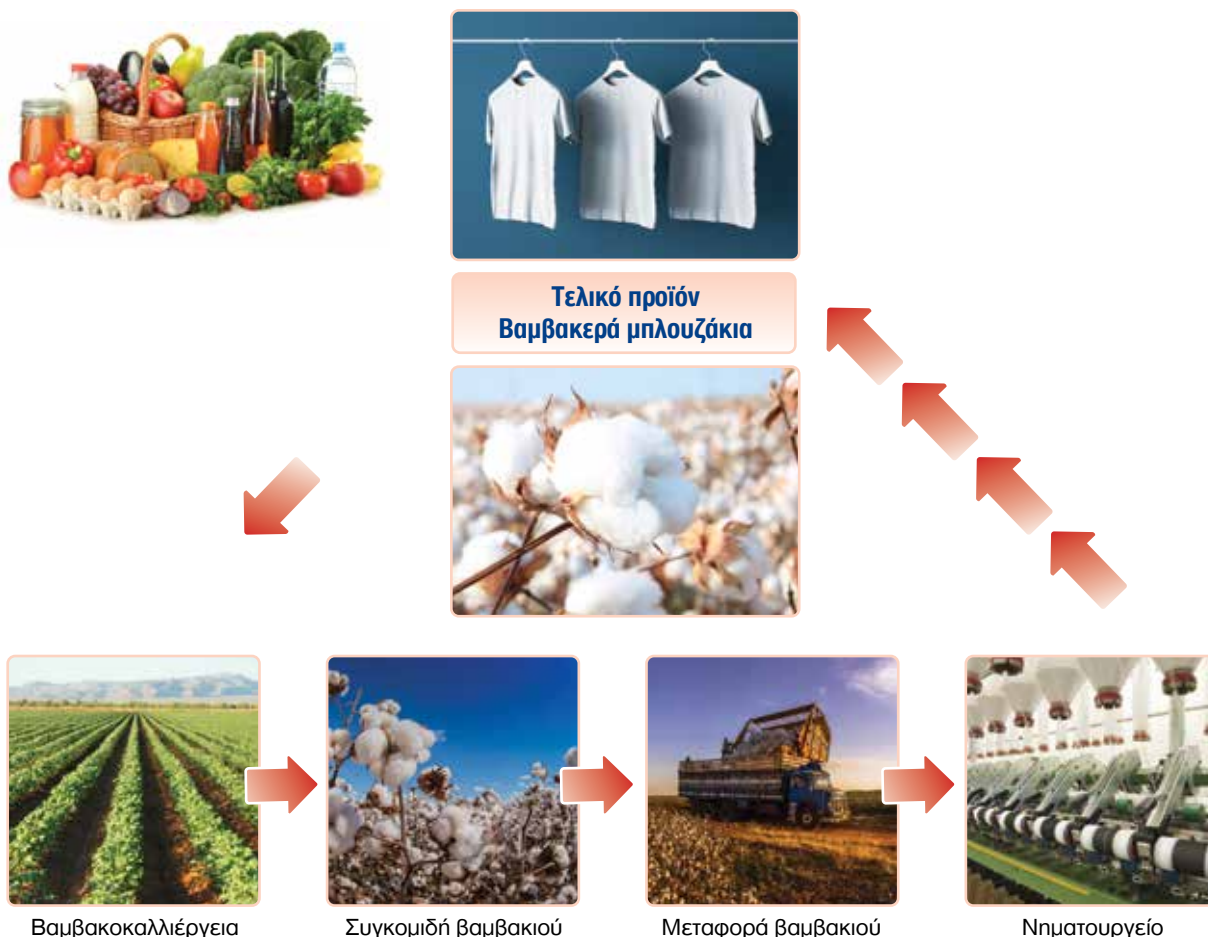
Ο οικονομολόγος μπορεί να χρησιμοποιήσει την επιστημονική μέθοδο για να δώσει μια εξήγηση. Παραδείγματος χάριν, θα ήταν δυνατόν να διεξαχθεί μία μελέτη για να ελεγχθεί εάν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της επιβολής ελάχιστων μισθών και της αύξησης της ανεργίας.

Οικονομικά ή Οικονομική Επιστήμη
Μελετά τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία διαχειρίζεται τους περιορισμένους πόρους της.

1.1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Οι άνθρωποι εργάζονται καθημερινά για να δημιουργήσουν τα αγαθά και να εξασφαλίσουν τα μέσα που χρειάζονται για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

Άλλοι εργάζονται στα χωράφια, στα εργοστάσια, στις μεταφορές εμπορευμάτων, στις οικοδομές, στα καταστήματα, στα γραφεία, ενώ άλλοι προσφέρουν νομικές, ιατρικές, εκπαιδευτικές και άλλες υπηρεσίες. Κάθε άνθρωπος που συμβάλλει στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών παίρνει αμοιβή, που αποτελεί το εισόδημά του. Με το εισόδημά του, με τα χρήματα δηλαδή που κερδίζει, προσπαθεί να αποκτήσει τα αγαθά και τις υπηρεσίες που είναι απαραίτητα για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Όλες οι πιο πάνω ενέργειες των ανθρώπων οι οποίες αφορούν την παραγωγή, πώληση ή αγορά προϊόντων και υπηρεσιών αποτελούν τις **Οικονομικές Δραστηριότητες**.

- Οικονομική Δραστηριότητα ονομάζεται οποιαδήποτε δραστηριότητα στοχεύει στην εξασφάλιση οικονομικού ανταλλάγματος, όπως για παράδειγμα: η γεωργία, η κτηνοτροφία, η εξόρυξη φυσικού αερίου, οι κατασκευές, η μεταποίηση, η παροχή υπηρεσιών, η διεξαγωγή εμπορίου και η διακίνηση αγαθών.

Το σύνολο των πιο πάνω ενεργειών των ανθρώπων, που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν τα μέσα για να ζήσουν, λέγεται **Οικονομία**.

1.2 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΑΓΑΘΑ

1.2.1 ΑΝΑΓΚΕΣ

Αρχικά, ο άνθρωπος ικανοποιεί τις ανάγκες τροφής, ένδυσης/υπόδησης και στέγης που είναι απαραίτητες για την επιβίωσή του. Οι ανάγκες αυτές ονομάζονται **Φυσικές Ανάγκες ή Ανάγκες Επιβίωσης (needs)** και επιβάλλονται στον άνθρωπο από τη φύση του. Τις φυσικές ανάγκες τις είχε και ο πρωτόγονος άνθρωπος.

Με τη συνεχή εξέλιξη του πολιτισμού δημιουργήθηκαν οι ανάγκες του καλλωπισμού, της επικοινωνίας, της ενημέρωσης και ειδικότερα οι ανάγκες για μεγαλύτερο αυτοκίνητο, διακοπές στο εξωτερικό, καλύτερο σπίτι, ακριβότερα ρούχα, καλύτερη εκπαίδευση, καθαρότερο περιβάλλον κ.λπ. Στην αρχή, οι ανάγκες αυτές εμφανίζονται ως ανάγκες πολυτέλειας ή επίδειξης και σιγά-σιγά όταν τα προϊόντα γίνουν γνωστά και προσιτά σε όλους, εξελίσσονται σε συνηθισμένες κοινωνικές ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές λέγονται **Κοινωνικές ανάγκες (wants)**. Με την ανάπτυξη του πολιτισμού, της επιστήμης και της τεχνολογίας εμφανίζονται καινούργια αγαθά, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνεχώς νέες ανάγκες και οι κοινωνικές ανάγκες συνεχώς να πολλαπλασιάζονται. **Οι Κοινωνικές ανάγκες είναι απεριόριστες και αυξάνονται συνεχώς.** Στην ανάπτυξη νέων αναγκών έχει συμβάλει σημαντικά το εμπόριο, η διαφήμιση, η τάση του ανθρώπου να μιμείται τους άλλους και η προσπάθειά του να βελτιώνει συνεχώς το βιοτικό του επίπεδο.

Οικονομική Δραστηριότητα

Ονομάζεται οποιαδήποτε δραστηριότητα στοχεύει στην εξασφάλιση οικονομικού ανταλλάγματος.

Οικονομία

Το σύνολο των ενεργειών των ανθρώπων που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν τα μέσα για να ζήσουν.

Ανάγκη

Το δυσάρεστο αίσθημα που δημιουργείται από κάποια έλλειψη και συνοδεύεται από την επιθυμία του ανθρώπου να το εξουδετερώσει.

1.2.2 ΑΓΑΘΑ

Τα αγαθά που χρησιμεύουν για την ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου μπορεί να είναι ελεύθερα ή οικονομικά, υλικά ή άυλα, καταναλωτικά ή παραγωγικά.

Ελεύθερα (δωρεάν) αγαθά είναι τα αγαθά που προσφέρονται στον άνθρωπο δωρεάν και σε αφθονία από τη φύση, χωρίς ο ίδιος να καταβάλλει καμία προσπάθεια, χρόνο ή χρήμα για να τα αποκτήσει. Για παράδειγμα, ο ατμοσφαιρικός αέρας, το φως του ήλιου, η άμμος της ερήμου, το νερό της θάλασσας κ.ά.

Τα **οικονομικά αγαθά** είναι αγαθά που δεν βρίσκονται σε αφθονία και απαιτείται προσπάθεια (χρόνος, κόπος ή/και χρήμα) για την απόκτησή τους. Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, όλα σχεδόν τα αγαθά που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος είναι οικονομικά.

Αγαθά

Όλα τα μέσα που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους και να συμβάλουν στην οικονομική ευημερία.

Ελεύθερα αγαθά

Τα αγαθά που προσφέρονται στον άνθρωπο δωρεάν από τη φύση, χωρίς ο ίδιος να καταβάλλει καμία προσπάθεια, χρόνο και χρήμα για να τα αποκτήσει.

Τα οικονομικά αγαθά βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες σε σχέση με τις απεριόριστες ανάγκες των ανθρώπων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι συντελεστές παραγωγής (εργασία, επιχειρηματικότητα, κεφάλαιο και φυσικοί πόροι), οι οποίοι απαιτούνται για την παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών, βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες.

Αγαθά, όπως το ψωμί, το νερό, τα φρούτα, το ποδήλατο, το κινητό τηλέφωνο είναι **υλικά αγαθά**, γιατί έχουν υλική υπόσταση.

Άυλα αγαθά είναι οι προσωπικές υπηρεσίες, όπως του γιατρού, του εκπαιδευτικού, του δικηγόρου, του νθοποιού, κ.λπ. Τα αγαθά αυτά δεν έχουν υλική υπόσταση, γι' αυτό και χαρακτηρίζονται ως άυλα αγαθά.

Τα τρόφιμα, τα έπιπλα, ο ρουχισμός, ο οικιακός εξοπλισμός κ.λπ., που χρησιμοποιούνται από τους τελικούς καταναλωτές για την ικανοποίηση των αναγκών τους, ονομάζονται **καταναλωτικά αγαθά**.

Παραγωγικά αγαθά είναι όσα παράγονται για να χρησιμοποιηθούν από τους παραγωγούς για την παραγωγή άλλων αγαθών και υπηρεσιών, όπως τα μηχανήματα, τα εργαλεία, τα καύσιμα, οι πρώτες ύλες και άλλα αναλώσιμα υλικά.

Οικονομικά αγαθά

Τα αγαθά που δεν βρίσκονται σε αφθονία και απαιτείται προσπάθεια (χρόνος, κόπος ή/και χρήμα) για την απόκτησή τους.

Υλικά αγαθά

Τα αγαθά που έχουν υλική υπόσταση.

Άυλα αγαθά

Τα αγαθά που δεν έχουν υλική υπόσταση, δηλαδή οι υπηρεσίες.

Καταναλωτικά αγαθά

Τα αγαθά που χρησιμοποιούνται από τους τελικούς καταναλωτές για την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Παραγωγικά αγαθά

Τα αγαθά που έχουν παραχθεί για να χρησιμοποιηθούν από τους παραγωγούς για την παραγωγή άλλων αγαθών και υπηρεσιών.

1.3 ΣΤΕΝΟΤΗΤΑ

Όλα τα οικονομικά προβλήματα προκύπτουν από το γεγονός ότι οι άνθρωποι ζητούν πολύ περισσότερα από όσα μπορούν να αποκτήσουν.

Με **€5.00** που διαθέτει ο Άντης σε ποια από τις τρεις επιλογές θα καταλήξει;

1. Να αγοράσει χάμπουργκερ και αναψυκτικό;
2. Να αγοράσει πίτσα;
3. Να ενοικιάσει ποδήλατο για μια ημέρα;

Όλοι θέλουν χρόνο για να απολαύσουν αθλητικά παιχνίδια, να διαβάσουν βιβλία και περιοδικά, να παρακολουθήσουν ταινίες, να ακούσουν μουσική, να συναντηθούν με τους φίλους τους, να ταξιδέψουν και να ασχοληθούν με διάφορες άλλες δραστηριότητες που θεωρούν χρήσιμες και τους ευχαριστούν. Το τι μπορεί ο καθένας να πετύχει είναι περιορισμένο από τον χρόνο, από το εισόδημά του και από τις τιμές που θα πληρώσει. Αυτά που θα επιτύχουμε ως κοινωνία εξαρτώνται από τους συντελεστές παραγωγής, δηλαδή την εργασία, την επιχειρηματικότητα, το κεφάλαιο και τους φυσικούς πόρους (περισσότερα για τους συντελεστές παραγωγής θα αναφερθούν στο κεφάλαιο 3 του παρόντος βιβλίου), οι οποίοι είναι περιορισμένοι τόσο σε ποσότητα, όσο και σε χρήση και μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο για ένα συγκεκριμένο σκοπό ανά πάσα στιγμή.

Με περιορισμένους συντελεστές παραγωγής, περιορισμένη θα είναι και η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και κατά συνέπεια περιορισμένη θα είναι η ικανοποίηση των αναγκών των ανθρώπων. Σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αυξηθεί η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών σε τέτοιο βαθμό, ώστε να ικανοποιηθούν πλήρως όλες οι ανάγκες των ανθρώπων. Η ανεπάρκεια των συντελεστών παραγωγής και κατ' επέκταση των αγαθών και υπηρεσιών λέγεται **Στενότητα**. Τόσο οι φτωχοί όσο και οι πλούσιοι αντιμετωπίζουν στενότητα. Οικογένειες και με τους δύο γονείς άνεργους για μεγάλο χρονικό διάστημα, στερούνται βασικών αγαθών όπως τροφής, ρουχισμού, συνεχούς παροχής ηλεκτρικού ρεύματος κ.λπ., διότι οι γονείς δεν έχουν τα απαιτούμενα χρήματα για να τα εξασφαλίσουν.

Όμως ακόμα και πολυεκατομμυριούχοι δεν μπορούν να ικανοποιήσουν όλες τους τις ανάγκες. Για παράδειγμα, ένας πολυεκατομμυριούχος ποδοσφαιριστής θέλει να περάσει το Σαββατοκύριακό του παίζοντας ποδόσφαιρο και γυρίζοντας διαφημιστικό φιλμάκι, αλλά δεν μπορεί να κάνει και τα δύο ταυτόχρονα.

Ως κοινωνία ζητούμε καλύτερο σχέδιο υγείας, καλύτερη εκπαίδευση, καθαρότερο περιβάλλον, καλύτερες ευκαιρίες και συνθήκες εργασίας κ.λπ. Για να γίνουν όλα αυτά ο άνθρωπος χρειάζεται να κάνει επιλογές, γιατί στενότητα υπάρχει παντού.

Η στενότητα προκύπτει από το γεγονός ότι οι διαθέσιμοι παραγωγικοί πόροι (εργασία, επιχειρηματικότητα, κεφάλαιο, φυσικοί πόροι) είναι περιορισμένοι, ενώ οι ανάγκες των ανθρώπων (βασικές και κοινωνικές) είναι απεριόριστες. Το πρόβλημα της στενότητας αποτελεί ουσιαστικά το **Θεμελιώδες ή Βασικό Οικονομικό Πρόβλημα**.

Σημαντικό: Το Οικονομικό πρόβλημα κάθε κοινωνίας δεν οφείλεται στην έλλειψη χρημάτων. Οφείλεται στη διαφορά που υπάρχει μεταξύ των **απεριόριστων αναγκών** του ανθρώπου και της **περιορισμένης ποσότητας συντελεστών παραγωγής**. Ακόμα και αν όλοι οι άνθρωποι είχαν όσα χρήματα επιθυμούσαν, δεν θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν όλες τους τις ανάγκες, γιατί δεν θα υπήρχαν απεριόριστοι συντελεστές παραγωγής για να παράξουν όλα τα απαραίτητα αγαθά και υπηρεσίες.

Στενότητα

Η ανεπάρκεια των συντελεστών παραγωγής και των αγαθών και υπηρεσιών για να ικανοποιηθούν πλήρως όλες οι ανάγκες των ανθρώπων.

Θεμελιώδες Οικονομικό Πρόβλημα

Η στενότητα των διαθέσιμων μέσων ικανοποίησης των αναγκών, που είναι περιορισμένα, σε σύγκριση με τις ανάγκες οι οποίες είναι απεριόριστες.

Όλες οι κοινωνίες αντιμετωπίζουν το Θεμελιώδες Οικονομικό Πρόβλημα. Αυτό σταδιακά γίνεται εντονότερο, κυρίως εξαιτίας:

- της αδιάκοπης αύξησης του πληθυσμού με γοργούς ρυθμούς
- της κατασπατάλησης των διαθέσιμων πόρων
- της εξάντλησης ορισμένων πηγών πρώτων υλών και ενέργειας (π.χ. πετρέλαιο)
- της μεταβολής των περιβαλλοντικών συνθηκών.

Όλοι οι πιο πάνω λόγοι, σε συνδυασμό με την προσπάθεια της ικανοποίησης των αναγκών, επιβαρύνουν το περιβάλλον και συμβάλλουν στην υπερβολική χρήση των μη αναλώσιμων πόρων και στην επιδείνωση του θεμελιώδους οικονομικού προβλήματος.

Το οικονομικό πρόβλημα προκαλεί σε κάθε οικονομία τρία βασικά ερωτήματα. Η κοινωνία πρέπει να αποφασίσει:

- **Τι να παραχθεί και σε ποιες ποσότητες; (WHAT).** Για παράδειγμα, οι παραγωγικοί πόροι πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την ανέγερση σχολείων, δρόμων, κατοικιών, για την εκπαίδευση περισσότερων ιατρών, για την άμυνα, για την προστασία του περιβάλλοντος.
- **Πώς να παραχθεί; (HOW).** Με ποιον τρόπο να συνδυάσει τους διαθέσιμους παραγωγικούς πόρους ώστε να επιτύχει το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι οι παραγωγικοί συντελεστές μπορούν να οργανωθούν με πολλούς τρόπους για την παραγωγή των ιδίων αγαθών; Για παράδειγμα η συσκευασία ξηρών καρπών μιας βιοτεχνίας μπορεί να γίνει με 20 εργάτες σε μια μέρα ή με 2 εργάτες και μια αυτόματη μηχανή συσκευασίας σε μια ώρα.
- **Για ποιον να παραχθεί; (FOR WHOM).** Τα αγαθά που έχουν παραχθεί, πώς θα διανεμηθούν; Τι μερίδιο θα πάρει ο καθένας;

1.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

Όλοι, άνθρωποι και κοινωνίες, βρίσκονται αντιμέτωποι με το Θεμελιώδες Οικονομικό Πρόβλημα. Επειδή αφενός τα διαθέσιμα μέσα, που συνήθως έχουν εναλλακτικές χρήσεις, είναι περιορισμένα και αφετέρου οι ανάγκες είναι απεριόριστες, οι άνθρωποι, οι επιχειρήσεις και το κράτος πρέπει να κάνουν επιλογές που να στοχεύουν στην καλύτερη αξιοποίηση των περιορισμένων διαθέσιμων μέσων.

Παράδειγμα 1

Ο Άντης, με €5 που έχει στη διάθεσή του, μπορεί να εξασφαλίσει μόνο ένα από τα τρία αγαθά. Γι'αυτό πρέπει να επιλέξει μεταξύ χάμπουργκερ και αναψυκτικού, πίτσας ή ενοικίασης ποδηλάτου. Αν επιλέξει να ενοικιάσει το ποδήλατο για μια ημέρα αυτό σημαίνει ότι θα θυσιάσει και θα στερηθεί το όφελος που θα είχε αν επέλεγε την αμέσως επόμενη καλύτερη για τον ίδιο εναλλακτική λύση, που θα ήταν ή το χάμπουργκερ με το αναψυκτικό, ή η πίτσα. Η απώλεια της αμέσως επόμενης καλύτερης εναλλακτικής επιλογής αποτελεί το πραγματικό κόστος οποιασδήποτε απόφασης. Στην Οικονομική Επιστήμη αυτό ονομάζεται **Κόστος Ευκαιρίας**. Έτσι, το κόστος ευκαιρίας της επιλογής της ενοικίασης ποδηλάτου είναι η θυσία της δεύτερης σε προτεραιότητα επιλογής του Άντη, είτε αυτή θα ήταν το χάμπουργκερ με το αναψυκτικό, ή η πίτσα.

Παράδειγμα 2

Όσο περισσότερα τρόφιμα επιλέγει μια οικογένεια να αγοράσει, τόσο λιγότερα χρήματα της μένουν για να ξοδέψει για αγορά άλλων αγαθών, όπως ρουχισμό. Το κόστος ευκαιρίας για την απόφαση αυτής της οικογένειας να αγοράσει περισσότερα τρόφιμα είναι η θυσία των άλλων αγαθών, που σύμφωνα με το παράδειγμά μας είναι ο ρουχισμός, που επίσης ήθελε να αγοράσει αλλά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει.

Κάθε φορά που κάποιος επιλέγει κάτι, στην πραγματικότητα παραιτείται από κάποια εναλλακτική επιλογή. Επομένως, όταν γίνεται επιλογή, σημαίνει ότι κάτι θυσιάζεται, άρα υπάρχει κόστος. Πολλές φορές κατά τη διάρκεια της ημέρας σκεφτόμαστε το κόστος ευκαιρίας, χωρίς να το συνειδητοποιούμε, εφόσον συνεχώς κάνουμε επιλογές, συγκρίνοντας το όφελος/αξία κάθε εναλλακτικής επιλογής.

Κόστος Ευκαιρίας

είναι η αξία της επόμενης καλύτερης εναλλακτικής επιλογής, που πρέπει να θυσιάσει κανείς για να κάνει μία συγκεκριμένη επιλογή. Αντιπροσωπεύει την αξία που χάνουμε όταν κάνουμε μία επιλογή έναντι της επόμενης καλύτερης.

Παράδειγμα 3

Σκεφτείτε έναν μαθητή που πρέπει να αποφασίσει πώς θα διαθέσει τον χρόνο του. Μπορεί να ξοδέψει όλο τον χρόνο του για μελέτη, που θα του αποφέρει οφέλη, όπως καλύτερη βαθμολογία απολυτηρίου. Μπορεί να περάσει όλο τον χρόνο του απολαμβάνοντας δραστηριότητες αναψυχής, οι οποίες αποφέρουν διαφορετικά οφέλη, ή μπορεί να μοιράσει τον χρόνο μεταξύ των δύο. Για κάθε ώρα που μελετά, παραιτείται από τα οφέλη μιας ώρας που θα μπορούσε να έχει αφιερώσει στο να πάει στο γυμναστήριο, να κάνει ποδήλατο, να παρακολουθήσει τηλεόραση, να κοιμηθεί ή να εργαστεί σε μια δουλειά μερικής απασχόλησης για κάποια επιπλέον χρήματα για ξόδεμα.

Ο μαθητής πρέπει να αντισταθμίσει τα οφέλη από τη μελέτη έναντι των οφελών της χρήσης του χρόνου του με άλλους τρόπους.

Ο Παναγιώτης μελετάει όλη νύχτα για την εξέταση του.

Την επόμενη μέρα είναι πολύ κουρασμένος

ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

ΕΝΑΣ ΚΑΛΟΣ ΥΠΝΟΣ

Παράδειγμα 4

Οι επιχειρήσεις πιθανόν να πρέπει να αποφασίσουν αν τα χρήματα που διαθέτουν θα τα χρησιμοποιήσουν για επέκταση ή για ανακαίνιση του εργοστασίου τους, για διαφημιστική καμπάνια, για αγορά σύγχρονης τεχνολογίας ή για εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού τους.

Παράδειγμα 5

Το ίδιο συμβαίνει όταν το κράτος επιθυμεί την υλοποίηση πολλών αναπτυξιακών έργων που προγραμματίζει. Λειτουργώντας μέσα στο πλαίσιο των οικονομικών του δεδομένων, πρέπει να αποφασίσει αν θα κτίσει καινούργιο νοσοκομείο ή αν θα κατασκευάσει νέο αυτοκινητόδρομο, ή αν θα κάνει άλλα αναπτυξιακά έργα κ.ά.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

**ΚΟΣΤΟΣ
ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ**

ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ

ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΡΧΗ

Κάθε άνθρωπος, επιχείρηση, κοινωνία, κράτος ζυγίζει τα οφέλη σε σχέση με το κόστος κάθε δραστηριότητας και επιλέγει εκείνη που θα του επιφέρει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με τη μικρότερη δυνατή θυσία, δηλαδή με τον λιγότερο κόπο, χρόνο και το λιγότερο κόστος. Με αυτό τον τρόπο εφαρμόζει την **Οικονομική Αρχή**.

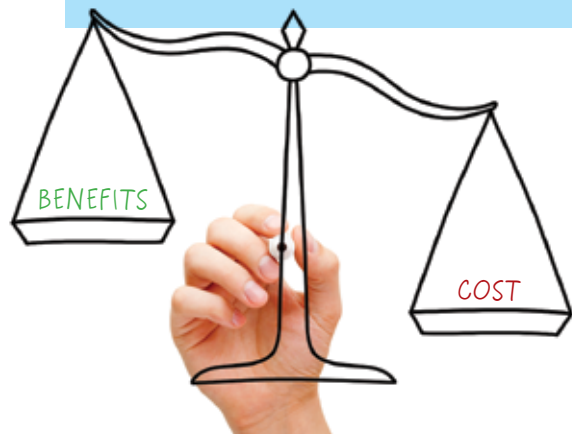
Οικονομική Αρχή ή Οικονομικό Αξίωμα. Η χρησιμοποίηση των μέσων με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με τη μικρότερη δυνατή θυσία.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (όφελος)

ΘΥΣΙΑ (μέσα)

Για παράδειγμα κάθε **παραγωγός** επιδιώκει να πετύχει τη μεγαλύτερη δυνατή παραγωγή και κέρδος (αποτέλεσμα) με το μικρότερο δυνατό κόστος παραγωγής (θυσία).

Μεγαλύτερη παραγωγή και κέρδος

Μικρότερο κόστος

Αντίστοιχα, ο **καταναλωτής** επιδιώκει να ικανοποιήσει όσο το δυνατό περισσότερες ανάγκες (αποτέλεσμα), δαπανώντας όσο το δυνατό μικρότερο μέρος του εισοδήματός του (θυσία).

Ικανοποίηση περισσότερων αναγκών

Μικρότερο εισόδημα

Το κυριότερο **κίνητρο** για την εφαρμογή της Οικονομικής Αρχής είναι επομένως, η στενότητα των συντελεστών παραγωγής σε σχέση με τις ανάγκες, δηλαδή το Οικονομικό Πρόβλημα.

Στην πράξη η οικονομική αρχή δεν εμφανίζεται μόνο με τη γενική της μορφή αλλά και με δύο άλλες ειδικές μορφές:

(i) Πρόβλημα Μεγιστοποίησης: Με δεδομένα μέσα επιδιώκεται το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Αποτέλεσμα

Μέσα (δεδομένα)

Οι καταναλωτές επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν την ικανοποίηση περισσότερων αναγκών με το δεδομένο τους εισόδημα. Για παράδειγμα, ένας καταναλωτής με δεδομένο μισθό €600, προσπαθεί να ικανοποιήσει όλες περισσότερες ανάγκες μπορεί.

Οι παραγωγικές επιχειρήσεις επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν την παραγωγή και τα κέρδη τους με δεδομένα τα μέσα παραγωγής τους. Για παράδειγμα, ένας εργολάβος οικοδομών με δεδομένο το προσωπικό και τον εξοπλισμό (μηχανήματα κ.λπ.) που διαθέτει προσπαθεί να κατασκευάσει όσο το δυνατόν περισσότερες κατοικίες.

(ii) **Πρόβλημα Ελαχιστοποίησης:** Επιδιώκεται δεδομένο αποτέλεσμα με όσο το δυνατό λιγότερα μέσα ή θυσίες.

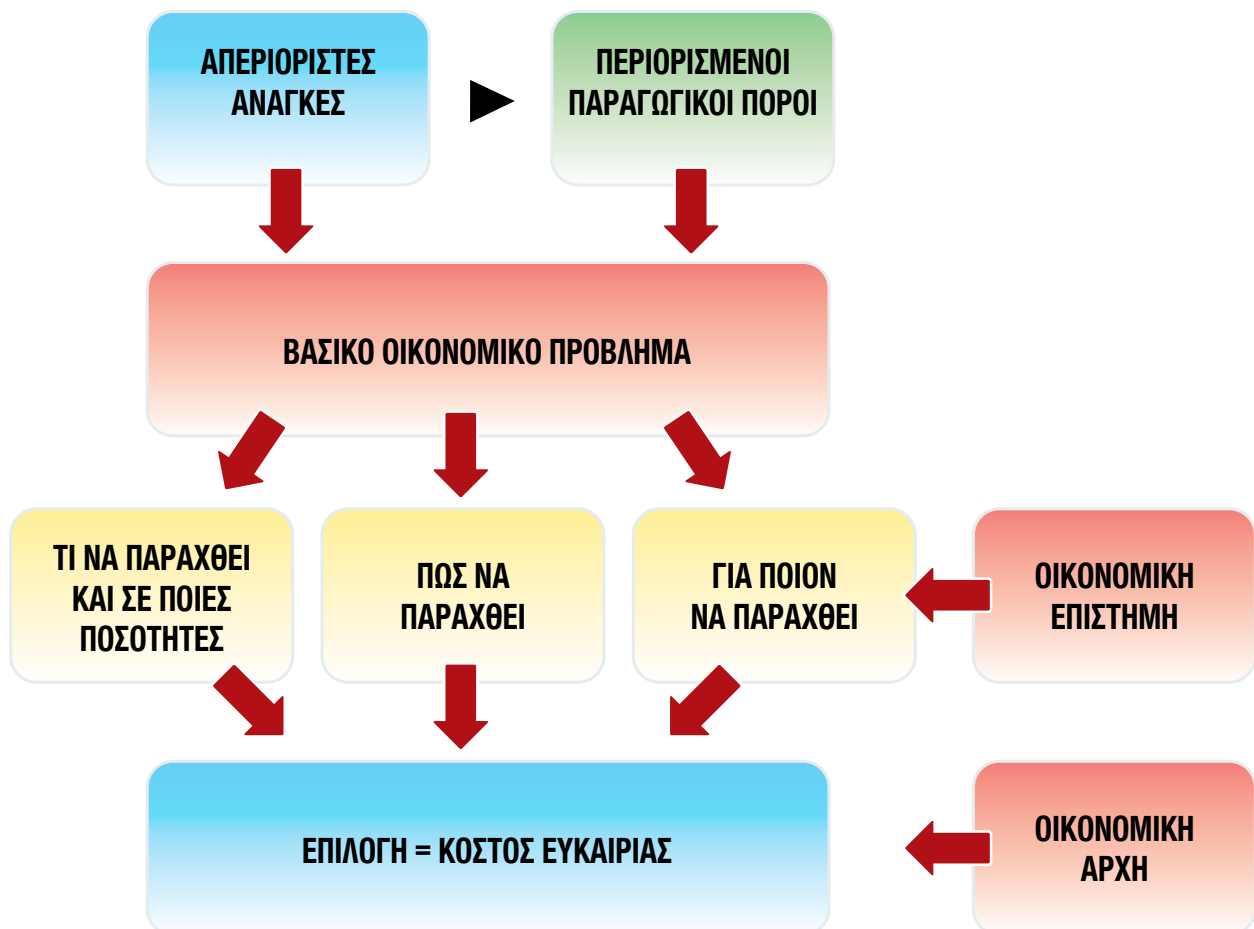
Αποτέλεσμα (δεδομένο)

Μέσα

Οι καταναλωτές επιδιώκουν να ικανοποιήσουν δεδομένες ανάγκες με όσο το δυνατό μικρότερο μέρος του εισοδήματός τους. Για παράδειγμα, ένας καταναλωτής θέλει να κάνει ένα ταξίδι στην Αθήνα και προσπαθεί να το πετύχει ξοδεύοντας όσο το δυνατό μικρότερο μέρος του εισοδήματός του.

Από την άλλη, **οι παραγωγοί** επιδιώκουν να παράξουν δεδομένη ποσότητα αγαθών με όσο το δυνατό μικρότερο κόστος παραγωγής. Για παράδειγμα, το κράτος επιδιώκει να κατασκευάσει ένα νοσοκομείο με τη μικρότερη δαπάνη, δηλαδή επιλέγει τη μικρότερη προσφορά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να αναφέρετε πότε μια δραστηριότητα θεωρείται Οικονομική.

2. Να σημειώσετε **ΝΑΙ** ή **ΟΧΙ**, αν η κάθε πρόταση αποτελεί Οικονομική δραστηριότητα:

α) Όταν ο γεωργός οργώνει το χωράφι του	_____
β) Όταν ο εργάτης δουλεύει στο εργοστάσιο	_____
γ) Όταν κάνουμε περίπατο στην ακρογιαλιά	_____
δ) Όταν ο κτηνοτρόφος περιποιείται τα ζώα του	_____
ε) Όταν ο γιατρός εξετάζει τον ασθενή	_____
ζ) Όταν παίζουμε μπάλα με τους φίλους μας	_____
η) Όταν το λεωφορείο μεταφέρει επιβάτες	_____
θ) Όταν η οικιακή βοηθός καθαρίζει το σπίτι.	_____

3. Να δώσετε τον ορισμό της έννοιας “ανάγκη”.

4. Να γράψετε **Φ** ή **Κ** δίπλα σε κάθε αγαθό, ανάλογα με το αν ικανοποιεί **Φυσική** ή **Κοινωνική** ανάγκη:

Τηλεόραση	_____	Τηλέφωνο	_____
Βιβλίο	_____	Πολυθρόνα	_____
Φόρεμα	_____	Αυτοκίνητο	_____
Ψωμί	_____	Σπίτι	_____
Γάλα	_____	Ρολόι	_____

5. Να γράψετε δύο διαφορές μεταξύ Φυσικών και Κοινωνικών αναγκών.

α) _____

β) _____

6. Να ορίσετε τις έννοιες των πιο κάτω αγαθών:

α) Ελεύθερα και Οικονομικά _____

β) Υλικά και Άυλα _____

γ) Καταναλωτικά και Παραγωγικά _____

7. Να γράψετε το αντίθετο:

α) Υλικά αγαθά _____

β) Καταναλωτικά αγαθά _____

γ) Ελεύθερα αγαθά _____

8. Να γράψετε δύο παραδείγματα για κάθε κατηγορία αγαθών:

α) Υλικά: _____

β) Άυλα: _____

γ) Καταναλωτικά: _____

δ) Παραγωγικά: _____

ε) Ελεύθερα: _____

9. Το ίδιο αγαθό μπορεί να είναι άλλοτε ελεύθερο και άλλοτε οικονομικό.

Να γράψετε δύο παραδείγματα:

α) _____

β) _____

10. Να γράψετε, δίπλα από κάθε πρόταση, **ΟΡΘΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**:

Ελεύθερα αγαθά λέγονται εκείνα που:

- α) παρέχονται στους πολίτες δωρεάν από το κράτος _____
- β) προσφέρονται στους ανθρώπους δωρεάν από τη φύση _____
- γ) η απόκτησή τους δεν απαιτεί καταβολή προσπάθειας _____
- δ) δεν τα χρειάζεται κανένας. _____

11. Να γράψετε, δίπλα από κάθε πρόταση, **ΟΡΘΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**:

- α) Το νερό στις βρύσες του σχολείου είναι ελεύθερο αγαθό _____
- β) Όλοι οι άνθρωποι έχουν τις ίδιες ανάγκες _____
- γ) Το πρόβλημα της στενότητας αφορά μόνο τα οικονομικά αγαθά _____

12. Να ορίσετε την έννοια **“Οικονομικό πρόβλημα”** και να εξηγήσετε πού οφείλεται.

13. Να γράψετε δίπλα σε κάθε πρόταση **ΟΡΘΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**:

- α) Το οικονομικό πρόβλημα εμφανίζεται στην περίοδο μιας οικονομικής κρίσης _____
- β) Το οικονομικό πρόβλημα οξύνεται όταν μειώνεται η παραγωγή αγαθών _____
- γ) Το οικονομικό πρόβλημα οφείλεται στη στενότητα των παραγωγικών πόρων και των καταναλωτικών αγαθών σε σχέση με τις ανάγκες _____
- δ) Οικονομικό πρόβλημα υπάρχει όταν τα προϊόντα μένουν απούλητα _____
- ε) Στις πλούσιες χώρες δεν υπάρχει οικονομικό πρόβλημα. _____

14. Να υπογραμμίσετε το **ΟΡΘΟ**:

Ο όρος “στενότητα” αγαθών, σημαίνει ότι:

- α) Ενώ υπάρχουν αγαθά στην αγορά, οι άνθρωποι δεν έχουν χρήματα για να τα αγοράσουν
- β) Τα διαθέσιμα αγαθά είναι λίγα σε σύγκριση με τις ανθρώπινες ανάγκες
- γ) Καμιά χώρα δεν μπορεί να παράγει μόνη της όλα τα αγαθά που χρειάζεται
- δ) Δεν υπάρχει μεγάλη ποικιλία αγαθών στην αγορά.

15. Να αναφέρετε 3 παράγοντες που επιδεινώνουν το οικονομικό πρόβλημα.

- α) _____
- β) _____
- γ) _____

16. Να υπογραμμίσετε το **ΟΡΘΟ**:

Το κόστος ευκαιρίας ενός προϊόντος είναι:

- α. η συνολική αξία του προϊόντος στην αγορά
- β. ο αριθμός των ωρών εργασίας που απαιτούνται για την εξασφάλιση των αναγκαίων χρημάτων για την αγορά του προϊόντος
- γ. από τι παραιτείσαι για να αποκτήσεις το συγκεκριμένο προϊόν
- δ. η ακριβότερη τιμή με την οποία παρουσιάζεται στην αγορά το προϊόν

17. Να υπογραμμίσετε το **ΟΡΘΟ**:

Η Αλεξία πήρε δώρο για τα γενέθλιά της €200. Στην προσπάθειά της να αποφασίσει πώς να τα ξοδέψει, κατέληξε σε πέντε επιλογές αξίας €200 η καθεμιά: Επιλογή Α, επιλογή Β, επιλογή Γ, επιλογή Δ και επιλογή Ε. Στο τέλος κατέληξε στην επιλογή Ε.

Το κόστος ευκαιρίας αυτής της επιλογής είναι:

- α. η αξία που θα είχαν για την Αλεξία η επιλογή των Α, Β, Γ, Δ σε συνδυασμό
- β. η αξία της αμέσως επόμενης επιλογής στην οποία θα κατέληγε στην περίπτωση που η επιλογή Ε δεν ήταν διαθέσιμη ή δεν υπήρχε
- γ. η αξία του συνόλου των πέντε επιλογών που εξέτασε
- δ. €400

18. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα που δηλώνει την **ορθή** απάντηση:

Ο Δημήτρης διάβαζε για δύο ώρες αντί να παρακολουθήσει ταινία με τους φίλους του. Το κόστος ευκαιρίας για τον Δημήτρη για την αφοσίωσή του στο διάβασμα είναι:

- α. η βελτίωση στους βαθμούς του από τη μελέτη των δύο ωρών
- β. η βελτίωση στους βαθμούς του από τη μελέτη πλην την ικανοποίηση της παρακολούθησης της ταινίας
- γ. μηδέν. Εφόσον ο Δημήτρης διάλεξε να διαβάσει αντί να παρακολουθήσει ταινία με τους φίλους του, το διάβασμα θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη αξία
- δ. η ικανοποίηση που θα αντλούσε αν παρακολουθούσε ταινία

19. Κερδίζετε €10.000 από το Κρατικό Λαχείο. Έχετε την επιλογή να ξοδέψετε τα χρήματα τώρα ή να τα βάλετε στην άκρη για ένα χρόνο σε έναν τραπεζικό λογαριασμό που πληρώνει 5% επιτόκιο.

Ποιο είναι το κόστος ευκαιρίας για να ξοδέψετε €10.000 τώρα;

20. Να αναφέρετε ένα πιθανό κόστος ευκαιρίας για καθεμία από τις πιο κάτω προτάσεις:

- α) Μια οικογένεια που αποφασίζει αν θα αγοράσει ένα νέο αυτοκίνητο.
- β) Μια κυβέρνηση που αποφασίζει αν θα κατασκευάσει μια σιδηροδρομική σύνδεση υψηλής ταχύτητας μεταξύ δύο μεγάλων πόλεων στο βόρειο τμήμα της χώρας.
- γ) Ο διευθύνων σύμβουλος μιας εταιρείας που αποφασίζει αν θα εισηγηθεί την εξαγορά μιας μικρότερης εταιρείας.
- δ) Ένας καθηγητής που αποφασίζει πόσο χρόνο θα αφιερώσει για την προετοιμασία της εβδομαδιαίας διάλεξής του.

21. Έστω ότι είστε διοικητής νοσοκομείου σε μια απομακρυσμένη νησιωτική περιοχή.

Στο νοσοκομείο νοσηλεύονται 20, άρρωστοι ασθενείς. Δέκα έχουν προσβληθεί από την ασθένεια Α και δέκα από την ασθένεια Β. Όλοι οι ασθενείς χρειάζονται τη σωστή δοσολογία ενός θεραπευτικού φαρμάκου.

Κάθε ασθενής με την ασθένεια Α χρειάζεται μία δόση του φαρμάκου.

Κάθε ασθενής με την ασθένεια Β χρειάζεται δύο δόσεις του φαρμάκου.

Το νοσοκομείο διαθέτει 10 μόνο δόσεις του φαρμάκου, οι οποίες πρέπει να χορηγηθούν μέσα στην επόμενη ώρα. Δεν υπάρχει χρόνος ούτε για παραγγελία νέων δόσεων του φαρμάκου, ούτε για να γίνει αερομεταφορά των ασθενών σε άλλο νοσοκομείο.

- α) Πόσα άτομα θα μπορούσατε να θεραπεύσετε αν χορηγούσατε όλες τις δόσεις του φαρμάκου στους ασθενείς με την ασθένεια Α;
- β) Πόσα άτομα θα μπορούσατε να θεραπεύσετε αν χορηγούσατε όλες τις δόσεις του φαρμάκου στους ασθενείς με την ασθένεια Β;
- γ) Έστω ότι δεν έχετε κάποια άλλη πληροφορία. Με ποιο κριτήριο θα κατανείματε το φάρμακο μεταξύ των δύο κατηγοριών ασθενών;

22. Να δώσετε δικό σας παράδειγμα για το πρόβλημα της μεγιστοποίησης:

- α) από την πλευρά του καταναλωτή
- β) από την πλευρά του παραγωγού.

23. Να δώσετε δικό σας παράδειγμα για το πρόβλημα της ελαχιστοποίησης:

- α) από την πλευρά του καταναλωτή
- β) από την πλευρά του παραγωγού.

24. Να υπογραμμίσετε το **ΟΡΘΟ**

Σύμφωνα με την Οικονομική αρχή, ο παραγωγός επιδιώκει να πετύχει:

- α) την κατασκευή μιας πολυκατοικίας βάσει δεδομένου σχεδίου με τη μεγαλύτερη δαπάνη
- β) την κατασκευή μιας πολυκατοικίας βάσει δεδομένου σχεδίου με τη μικρότερη δαπάνη
- γ) την κατασκευή μιας πολυκατοικίας βάσει δεδομένου σχεδίου με δεδομένα μέσα
- δ) την κατασκευή όσο το δυνατόν περισσότερων πολυκατοικιών με τη μεγαλύτερη δαπάνη.

25. Μελέτη Περίπτωσης: Η Μαρία και οι Επιλογές της

Η Μαρία, μια φοιτήτρια, λαμβάνει ένα μηνιαίο χατζιλίκι από τους γονείς της. Πρέπει να αποφασίσει πώς θα διαθέσει αυτά τα χρήματα για να καλύψει τις ανάγκες της, οι οποίες περιλαμβάνουν αγορά βιβλίων, έξοδα διατροφής, έξοδα μετακίνησης, ψυχαγωγία κ.ά.

Ζητείται:

- α) Πώς εκδηλώνεται το οικονομικό πρόβλημα στην περίπτωση της Μαρίας;
- β) Ποιες είναι οι πιθανές επιλογές της Μαρίας και ποιο είναι το κόστος ευκαιρίας κάθε επιλογής;
- γ) Πώς μπορεί η Μαρία να εφαρμόσει την οικονομική αρχή για να λάβει τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις;

26. Μελέτη Περίπτωσης: Η Κυβέρνηση και οι Δημόσιες Δαπάνες

Η κυβέρνηση μιας χώρας έχει περιορισμένο προϋπολογισμό και πρέπει να αποφασίσει πώς θα τον διαθέσει για να καλύψει τις ανάγκες των πολιτών της, όπως η υγεία, η παιδεία, η άμυνα, οι υποδομές και η κοινωνική πρόνοια.

Ζητείται:

- α) Πώς εκδηλώνεται το οικονομικό πρόβλημα στην περίπτωση της κυβέρνησης;
- β) Ποιες είναι οι βασικές επιλογές που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση και ποιο είναι το κόστος ευκαιρίας κάθε επιλογής;
- γ) Πώς μπορεί η κυβέρνηση να εφαρμόσει την οικονομική αρχή για να λάβει τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις για τη χώρα;

2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΑΡΑΓΩΓΗ

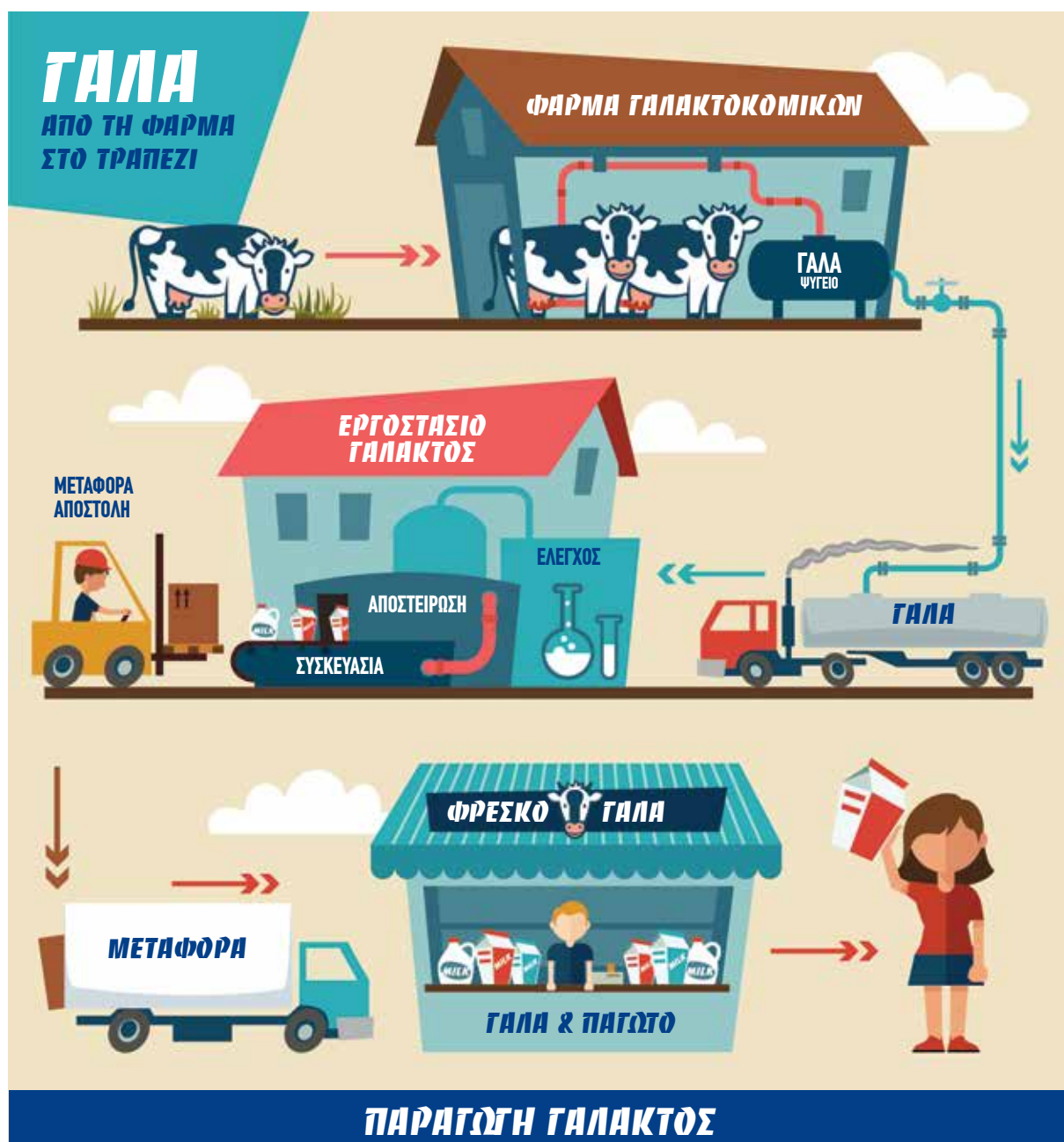
Κεφάλαιο 2:

2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

2.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

2.3 ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ο άνθρωπος, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις, στις οποίες του προσφέρονται δωρεάν κάποια αγαθά (ελεύθερα), πρέπει να παράγει αγαθά και υπηρεσίες για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Τα αγαθά αυτά παράγονται από τις επιχειρήσεις.

Παραγωγή είναι η διαδικασία κατά την οποία οι επιχειρήσεις, χρησιμοποιώντας τους συντελεστές της παραγωγής, παράγουν αγαθά και υπηρεσίες.

2.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ανάλογα με τον τρόπο που γίνεται η παραγωγή και το είδος του προϊόντος που παράγεται, οι παραγωγικές δραστηριότητες κατατάσσονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, που ονομάζονται τομείς της παραγωγής.

Οι τομείς αυτοί είναι ο Πρωτογενής, ο Δευτερογενής και ο Τριτογενής.

Πρωτογενής Παραγωγή ή Πρωτογενής Τομέας

Ο Πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση χωρίς να τα υποβάλει σε κατεργασία. Ο τομέας αυτός χωρίζεται στη Συλλεκτική παραγωγή και τη Γεωργική παραγωγή.

Συλλεκτική παραγωγή είναι η διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά τα οποία έχει δημιουργήσει μόνη της η φύση, χωρίς τη συμβολή του.

Μερικά παραδείγματα συλλεκτικής παραγωγής είναι η εξόρυξη μεταλλευμάτων, πετρελαίου, φυσικού αερίου και άλλων ορυκτών, η υλοτομία, η αλιεία, η συλλογή άλματος, τα λατομεία κ.λπ.

Γεωργική Παραγωγή ονομάζεται η διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση που για να παραχθούν πρέπει να συμβάλει ο ίδιος με την εργασία του. Στην κατηγορία αυτή ανήκει η γεωργία, η κτηνοτροφία, η πτηνοτροφία, η ιχθυοτροφία, η μελισσοκομία κ.λπ.

Παραγωγή είναι η διαδικασία κατά την οποία οι επιχειρήσεις, χρησιμοποιώντας τους συντελεστές της παραγωγής, παράγουν αγαθά και υπηρεσίες.

Τομείς Παραγωγής

- Πρωτογενής
- Δευτερογενής
- Τριτογενής

Πρωτογενής Τομέας

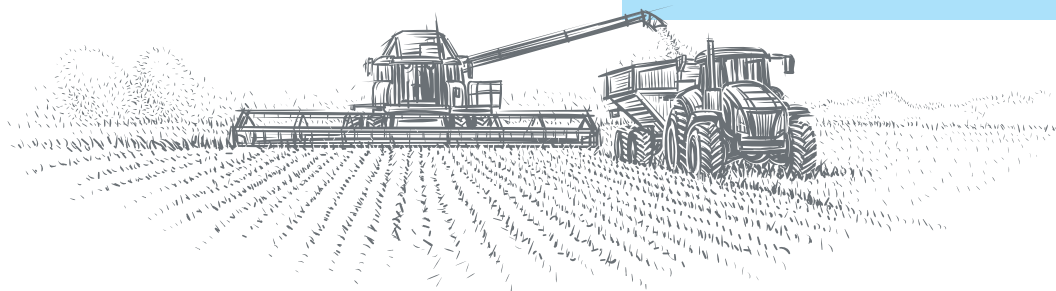
περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση χωρίς να τα υποβάλει σε κατεργασία.

Συλλεκτική Παραγωγή

είναι η διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά τα οποία έχει δημιουργήσει μόνη της η φύση, χωρίς τη συμβολή του.

Γεωργική Παραγωγή

ονομάζεται η διαδικασία κατά την οποία ο άνθρωπος παίρνει αγαθά από τη φύση, που για την παραγωγή τους πρέπει να συμβάλει ο ίδιος με την εργασία του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Δύο από τους σημαντικούς κλάδους του Πρωτογενούς Τομέα είναι η **γεωργία** και η **κτηνοτροφία**

Δευτερογενής Παραγωγή ή Δευτερογενής Τομέας

Ο Δευτερογενής Τομέας περιλαμβάνει τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος επεξεργάζεται και μετατρέπει τα υλικά που παίρνει από τον πρωτογενή τομέα, για να δημιουργήσει νέα αγαθά.

Με την επεξεργασία και τον μετασχηματισμό των αγαθών του πρωτογενούς τομέα, δημιουργούνται άλλα αγαθά, κατάλληλα να ικανοποιούν ανθρώπινες ανάγκες ή για να χρησιμοποιηθούν για περαιτέρω επεξεργασία, για παράδειγμα:

- Μέταλλα για παραγωγή αυτοκινήτων
- Πετρέλαιο για παραγωγή πλαστικού ή ενέργειας
- Μαλλί για παραγωγή υφασμάτων
- Φρούτα για παραγωγή μαρμελάδων ή χυμών.

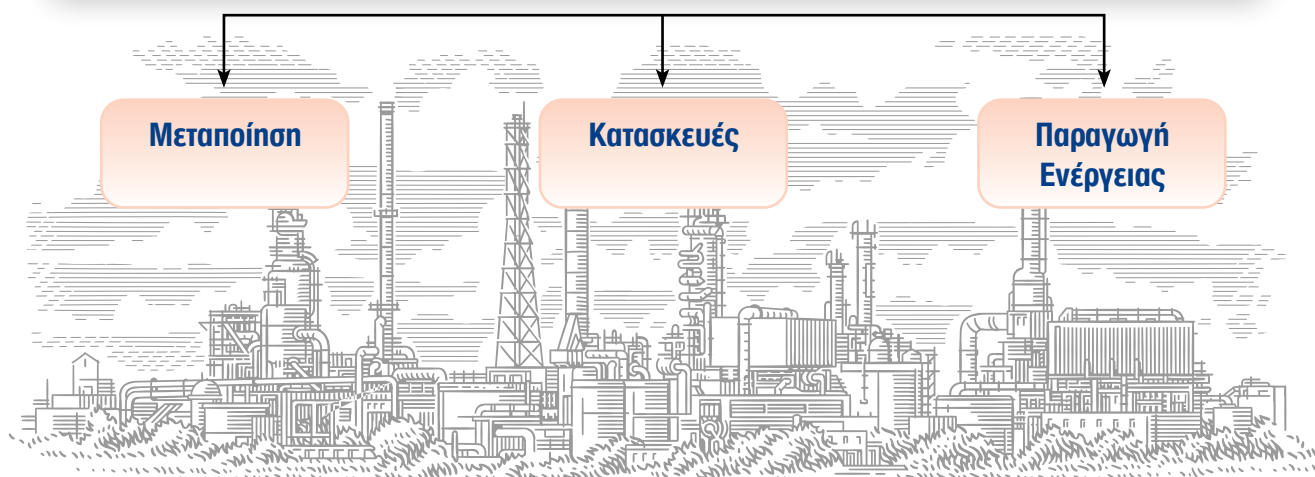
Δευτερογενής Τομέας

περιλαμβάνει τις δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος επεξεργάζεται και μετατρέπει τα υλικά που παίρνει από τον πρωτογενή τομέα, για να δημιουργήσει νέα αγαθά.

Δευτερογενής Τομέας

- Μεταποίηση
- Κατασκευές
- Παραγωγή Ενέργειας

Ο Δευτερογενής Τομέας χωρίζεται σε τρεις κλάδους

Η μεταποίηση περιλαμβάνει τη βιομηχανία (εργοστάσια), τη βιοτεχνία (μικρά εργαστήρια) και την οικοτεχνία (μεταποίηση προϊόντων στο σπίτι).

Δευτερογενής Τομέας - **Βιομηχανία**

Οι κατασκευές, στις οποίες ανήκουν οι οικοδομές, οι κατασκευές δρόμων, λιμανιών, αεροδρομίων, υδατοφρακτών κ.λπ.

Δευτερογενής Τομέας - **Κατασκευές**

Η παραγωγή ενέργειας, όπως για παράδειγμα η παραγωγή ηλεκτρισμού, από φυσικό αέριο ή πετρέλαιο, ή από αιολική ή ηλιακή ενέργεια.

Δευτερογενής Τομέας - **Παραγωγή Ενέργειας**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Από τα πιο πάνω φαίνεται ότι ο Δευτερογενής Τομέας παράγει μεγάλη ποικιλία αγαθών, όπως καταναλωτικά αγαθά, διαρκή παραγωγικά αγαθά, ενδιάμεσα προϊόντα, που χρησιμεύουν ως πρώτη ύλη για την παραγωγή άλλων αγαθών, καύσιμα και ενέργεια.

Τριτογενής Παραγωγή ή Τριτογενής Τομέας

Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει την **παροχή υπηρεσιών** και τη **διανομή των αγαθών** στον καταναλωτή. Ειδικότερα, στον τομέα αυτό ανήκουν:

Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών και τη διανομή των αγαθών στον καταναλωτή. Ειδικότερα, στον τομέα αυτό ανήκουν:

- Το εμπόριο, μέσω του οποίου φτάνουν τα αγαθά στους καταναλωτές, όπως, μεταφορά, αποθήκευση, πώληση.
- Οι προσωπικές υπηρεσίες απευθείας στους καταναλωτές, για παράδειγμα, υπηρεσίες υγείας, ψυχαγωγίας, νομικές υπηρεσίες κ.ά.
- Οι τράπεζες (δάνεια, καταθέσεις, υπηρεσία ATM, ibanking).
- Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις (ασφάλειες ζωής, αυτοκινήτων, φωτιάς, υγείας).
- Οι τηλεπικοινωνίες (σταθερή και κινητή τηλεφωνία, διαδίκτυο).
- Τα ξενοδοχεία.
- Οι υπηρεσίες ψυχαγωγίας (θέατρο, μουσική, καζίνο κ.ά.).
- Οι δημόσιες υπηρεσίες (δημόσια σχολεία, νοσοκομεία, γραφεία εξυπηρέτησης του πολίτη κ.ά.).

Τριτογενής Τομέας

Είναι ο τομέας που περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών.

Τριτογενής Τομέας - Παροχή Υπηρεσιών

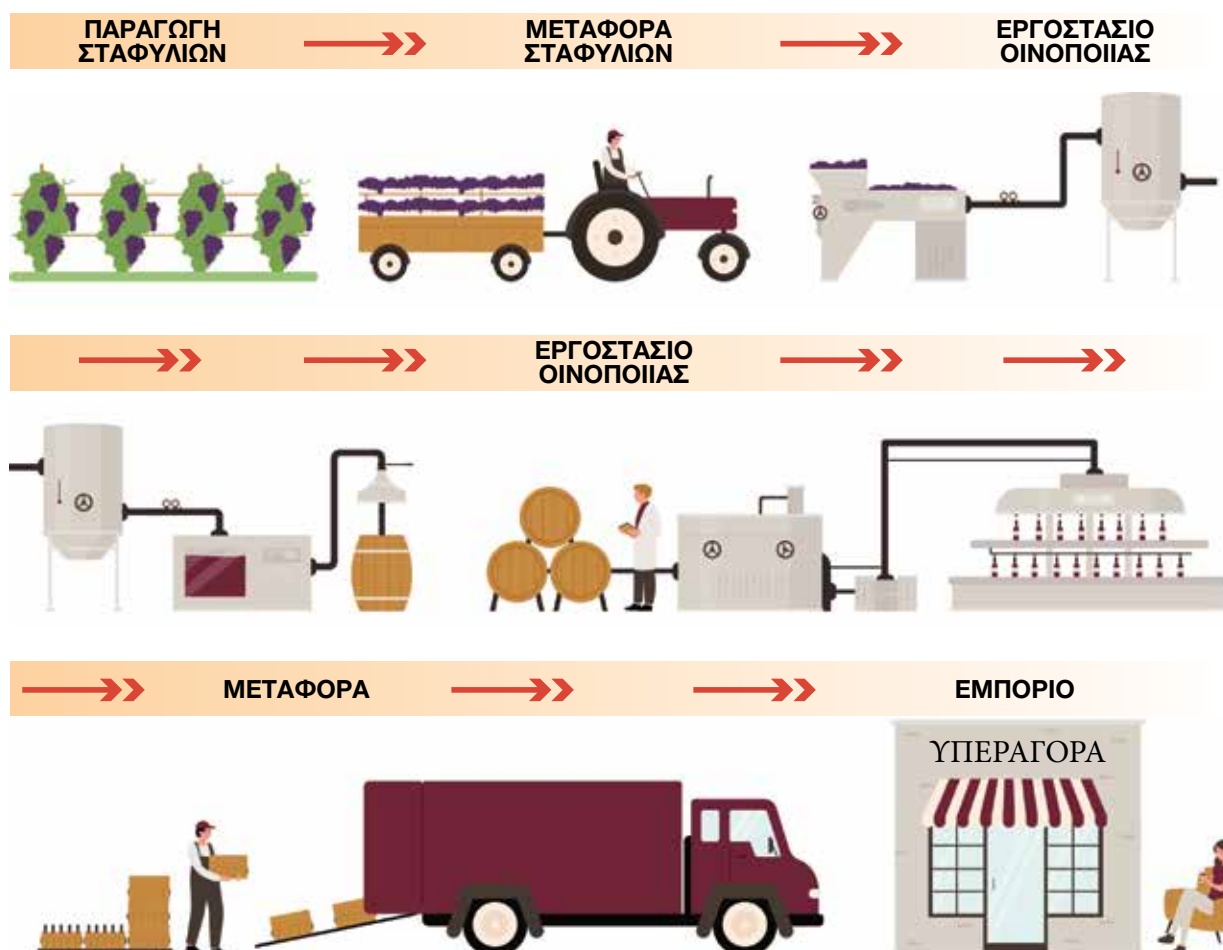
**Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ ΕΚΕΙ
ΠΟΥ ΑΡΧΙΖΕΙ Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ**

Ένα τμήμα του τριτογενούς τομέα, λόγω της ραγδαίας ανάπτυξής του, μπορεί να θεωρηθεί ως **νέος τομέας παραγωγής**. Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες που εξειδικεύονται στη συγκέντρωση, μετάδοση, επεξεργασία πληροφοριών. Μερικά παραδείγματα στον τομέα αυτό είναι η ανώτατη εκπαίδευση, η επιστημονική έρευνα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η ανάπτυξη λογισμικών, οι διαδικτυακές υπηρεσίες, κ. ά.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΜΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Στην πιο πάνω εικόνα παρουσιάζεται η συνεργασία μεταξύ των τριών βασικών τομέων της οικονομίας: **του πρωτογενούς τομέα**, που περιλαμβάνει την παραγωγή σταφυλιών, **του δευτερογενούς τομέα**, στον οποίο ανήκει η επεξεργασία τους σε εργοστάσια οινοποίησης, και **του τριτογενούς τομέα**, που αφορά τις μεταφορές και το εμπόριο του κρασιού. Αυτή η αλληλεπίδραση δείχνει πώς οι διαφορετικοί τομείς συμβάλλουν στη δημιουργία και διάθεση ενός προϊόντος στην αγορά.

Συζήτηση στην τάξη:

Να αναφέρετε ακόμη ένα παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ των βασικών τομέων της οικονομικής παραγωγής.

2.3 ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Οι πρώτες κοινωνίες ήταν καθαρά αγροτικές και όλοι οι άνθρωποι ασχολούνταν με την αναζήτηση τροφής. Με τη βελτίωση της τεχνολογίας, αυξήθηκε η παραγωγικότητα και δεν χρειάζεται να ασχολούνται όλοι οι άνθρωποι με την παραγωγή τροφίμων. Κάποιοι άρχισαν να εξειδικεύονται και να γίνονται τεχνίτες. Αντάλλαζαν ό,τι κατασκεύαζαν με άλλα αγαθά. Για παράδειγμα, ο υποδηματοποιός αντάλλαζε τα παπούτσια που κατασκεύαζε με τρόφιμα. Όσο αυξανόταν η παραγωγικότητα, τόσο μειωνόταν το ποσοστό του πληθυσμού που απασχολείτο με τη γεωργία. Αυτή η τάση απέκτησε διαστάσεις μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση (1760-1860), η οποία αύξησε δραματικά την παραγωγικότητα. Παράλληλα, το εμπόριο επέτρεψε ακόμα μεγαλύτερη εξειδίκευση.

Όσο προοδεύει και αναπτύσσεται μια χώρα, παρατηρείται μετατόπιση εργατικού δυναμικού από τον πρωτογενή τομέα προς τον δευτερογενή και τον τριτογενή. Αυτό σημαίνει ότι αυξάνεται το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στον δευτερογενή και στον τριτογενή τομέα και μειώνεται το ποσοστό που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα.

Πλέον τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρούμε έντονη μετατόπιση και από τον δευτερογενή τομέα προς τον τριτογενή. Η μηχανοποίηση της παραγωγής αναμένεται να κάνει ακόμα πιο έντονη αυτή την τάση.

Οι κυριότεροι λόγοι που προκαλούν τη μετατόπιση του εργατικού δυναμικού από τον γεωργικό τομέα είναι:

- η ανάπτυξη του εμπορίου και των βοηθητικών υπηρεσιών του, όπως τράπεζες, ασφάλειες κ.ά., που προκαλεί αύξηση στη ζήτηση εργασίας σ' αυτούς τους τομείς.
- η βελτίωση της τεχνολογίας και η μηχανοποίηση, που επιτρέπει την εκτέλεση των εργασιών με λιγότερο προσωπικό.
- η άνοδος του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, που προκαλεί μεγαλύτερη αύξηση στη ζήτηση βιομηχανικών προϊόντων και υπηρεσιών παρά γεωργικών προϊόντων.

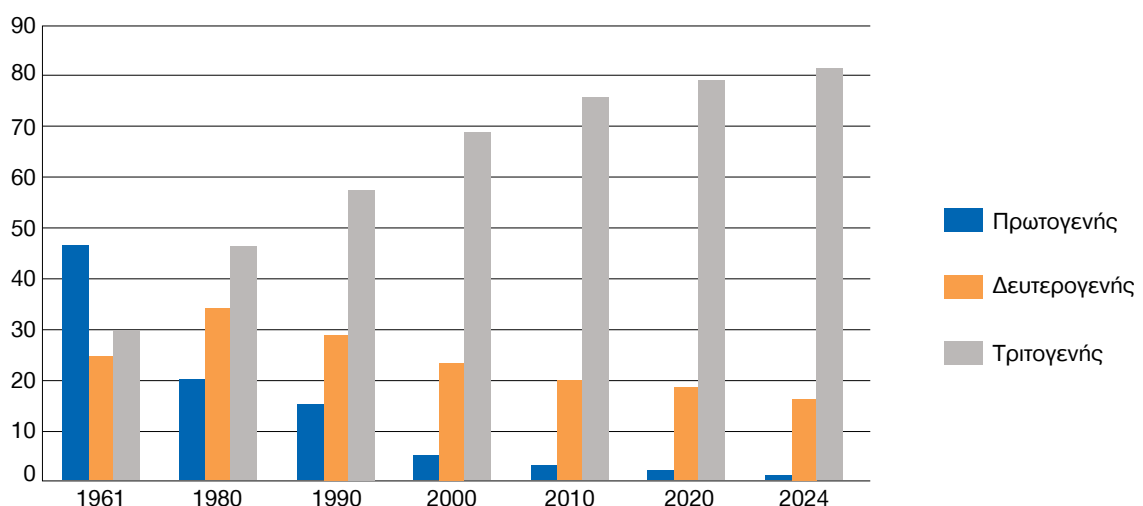
Στον πιο κάτω πίνακα φαίνεται διαχρονικά η μετατόπιση του εργατικού δυναμικού της Κύπρου από τον πρωτογενή στον τριτογενή τομέα.

Κατανομή Εργατικού Δυναμικού κατά τομέα στην Κύπρο (%)

	1961	1980	1990	2000	2010	2020	2024
Πρωτογενής	46	20,5	14,2	5,4	3,8	2,5	2,3
Δευτερογενής	23,8	33,7	28,7	23,8	20,4	19,2	16,2
Τριτογενής	30,2	45,8	57,1	70,8	75,8	78,3	81,5

Πηγές: 1. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
2. Υπουργείο Οικονομικών – Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.

Κατανομή εργατικού δυναμικού κατά τομέα στην Κύπρο (%)

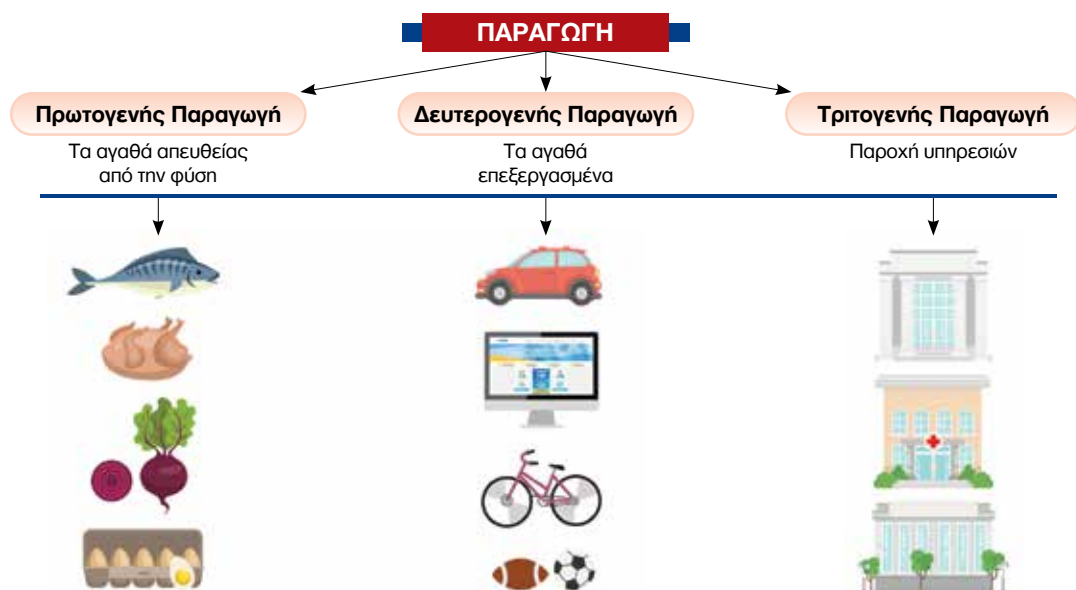

Πηγές: 1. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
2. Υπουργείο Οικονομικών – Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να ορίσετε την έννοια της Παραγωγής.
2. Να αναφέρετε τους τρεις τομείς της παραγωγής. Να εξηγήσετε με ποιες δραστηριότητες ασχολείται ο κάθε τομέας.
3. Να εξηγήσετε σε τι διαφέρει η Συλλεκτική από τη Γεωργική παραγωγή.
4. Να συμπληρώσετε:
 - α) Η απόσπαση αγαθών από τη φύση είναι _____ παραγωγή
 - β) Η επεξεργασία ακατέργαστων υλικών και η μετατροπή τους σε άλλα αγαθά χρήσιμα στους καταναλωτές ή στους παραγωγούς είναι _____ παραγωγή
 - γ) Η παροχή υπηρεσιών είναι _____ παραγωγή
 - δ) Η διανομή των αγαθών είναι _____ παραγωγή
5. Να κατατάξετε τα παρακάτω επαγγέλματα στους τρεις τομείς της παραγωγής:
γεωργός, αρτοποιός, επιπλοποιός, γιατρός, κομμωτής, κτηνοτρόφος, ανθρακωρύχος, προγραμματιστής Η.Υ., έμπορος, οινοβιομήχανος, δικηγόρος, οικοδόμος, υποδηματοποιός, αμπελουργός, ψαράς, γραφίστας.

Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής

6. Να κατατάξετε τις παρακάτω επιχειρήσεις στους τρεις τομείς παραγωγής (σημειώστε **Π** αν ισχύει ο Πρωτογενής τομέας, **Δ** αν ισχύει ο Δευτερογενής τομέας και **Τ** αν ισχύει ο Τριτογενής τομέας):

α) Ιχθυοτροφείο Λιοπετρίου _____	η) Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου _____
β) Τσιμεντοποιία Βασιλικού _____	θ) Φάρμα Ιωαννίδη _____
γ) Ελληνικές Αερογραμμές _____	ι) Αλευρόμυλος Λοιζίδη _____
δ) Εταιρεία Μεταφοράς Δεμάτων _____	κ) Εργοστάσιο Επίπλων Κ. Θεοφάνους _____
ε) Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου _____	λ) Οινοποιείο Διόνυσος _____
ζ) Υπεραγορά Γεωργίου _____	μ) Υδροπάρκο Αγίας Νάπας _____

7. Να υπογραμμίσετε τα σωστά:

α) Κλάδοι της πρωτογενούς παραγωγής είναι:

Η γεωργία	Τα μεταλλεία	Η κτηνοτροφία
Η χειροτεχνία	Η εμπορική ναυτιλία	

β) Κλάδοι της δευτερογενούς παραγωγής είναι:

Η βιομηχανία	Η παραγωγή ενέργειας
Τα λατομεία	Τα μεταλλεία
Οι κατασκευές	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΑΡΑΓΩΓΗ

γ) Κλάδοι της τριτογενούς παραγωγής είναι:

Το εμπόριο	Η ιατρική περίθαλψη	Η αλιεία
Η εκπαίδευση	Οι μεταφορές	Οι οικοδομές
Η αμπελουργία	Οι τηλεπικοινωνίες	Ο τουρισμός
Οι τράπεζες		

8. Να υπογραμμίσετε το σωστό:

Όταν αναπτύσσεται η οικονομία μιας χώρας, παρατηρείται μετατόπιση εργατικού δυναμικού:

- α) Από τον τριτογενή και τον δευτερογενή τομέα προς τον πρωτογενή
- β) Από τον τριτογενή τομέα προς τον δευτερογενή και τον πρωτογενή
- γ) Από τον πρωτογενή τομέα προς τον δευτερογενή και τον τριτογενή
- δ) Από τον δευτερογενή τομέα προς τον πρωτογενή και τον τριτογενή.

9. Μελέτη περίπτωσης:

Ο τριτογενής τομέας των υπηρεσιών κατέχει δεσπόζουσα θέση στην κυπριακή οικονομία. Αυτό αντικατοπτρίζει τη σταδιακή μετεξέλιξή της Κύπρου από εξαγωγέα μεταλλευμάτων και γεωργικών προϊόντων την περίοδο 1961-73, και εξαγωγέα μεταποιημένων προϊόντων προς το τέλος της δεκαετίας του 1970, σε διεθνές τουριστικό και επιχειρηματικό κέντρο και κέντρο παροχής υπηρεσιών κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990.

Ανοδική τάση της συνεισφοράς τους στην οικονομία παρουσίασαν οι τομείς των τραπεζικών, ασφαλιστικών και χρηματιστηριακών υπηρεσιών, καθώς και των επαγγελματικών, κτηματομεσιτικών, εκπαιδευτικών υπηρεσιών και του τομέα της υγείας. Η τάση αυτή είναι αποτέλεσμα της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Κύπρου σε ό,τι αφορά την προσφορά αναβαθμισμένης ποιότητας υπηρεσιών.

Η αυξανόμενη ποσοστιαία συνεισφορά του τριτογενούς τομέα των υπηρεσιών αντικατοπτρίζει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η Κύπρος στους τομείς των υπηρεσιών. Αυτά απορρέουν κυρίως από τη στρατηγική γεωγραφική θέση της μεταξύ τριών ηπείρων, το ευνοϊκό επιχειρηματικό κλίμα, το ψηλό μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, σε συνδυασμό με το ανταγωνιστικό, σε σύγκριση με διεθνή δεδομένα, επίπεδο απολαβών του, την ικανοποιητική υποδομή σε αεροδρόμια, τηλεπικοινωνίες κ.λπ., καθώς και τις φιλικές σχέσεις που έχει αναπτύξει με τις γειτονικές χώρες.

Η συνεισφορά του τομέα της γεωργίας στην οικονομία παρουσιάζει διαχρονικά πτωτική τάση. Ανασταλτικοί παράγοντες υπήρξαν το χρόνιο πρόβλημα της έλλειψης νερού για άρδευση, ο πολυτεμαχισμός του γεωργικού κλήρου σε σχετικά μικρές μονάδες και η αξιοποίηση καλλιεργήσιμης γης για τουριστικές δραστηριότητες. Παράλληλα, η γεωργική παραγωγή κατά τη δεκαετία του 1990 αντιμετώπισε έντονο ανταγωνισμό, λόγω της πορείας σταδιακής ελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου.

Πτωτική τάση της συνεισφοράς του στην οικονομία παρουσιάζει και ο τομέας της μεταποίησης, ο οποίος χαρακτηρίζεται από χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα λόγω του μικρού μεγέθους της συντριπτικής πλειοψηφίας των επιχειρηματικών μονάδων, που επενεργεί ανασταλτικά στην αξιοποίηση προηγμένης τεχνολογίας και στην υιοθέτηση σύγχρονων μεθόδων διεύθυνσης, παραγωγής και εμπορίας. Η μείωση της συνεισφοράς του μεταποιητικού τομέα αποδίδεται επίσης στη διεύρυνση των κόστων παραγωγής στην Κύπρο έναντι άλλων ανταγωνιστικών χωρών, καθώς και στην ένταση των συνθηκών ανταγωνισμού, τόσο στην εγχώρια αγορά (μείωση της προστασίας) όσο και στη διεθνή ελευθεροποίηση του παγκόσμιου εμπορίου.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ 1980 – 2000
ΑΡΧΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Ζητείται:

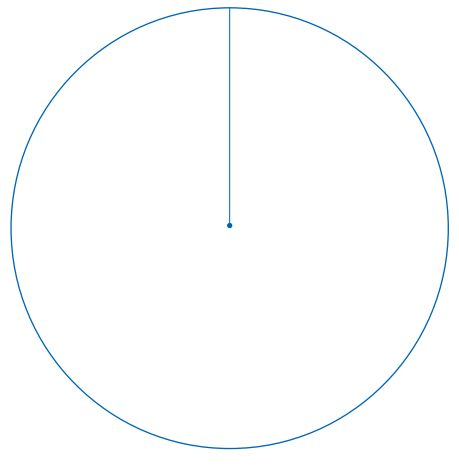
Μελετώντας την πιο πάνω μελέτη περίπτωσης να εξηγήσετε ή/και να παρουσιάσετε τις αιτίες της μετακίνησης εργατικού δυναμικού της Κύπρου, από τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα στον τριτογενή τομέα.

10. Ποιος είναι ο πιο σημαντικός τομέας παραγωγής στην Κύπρο; Να αναφέρετε τους πιθανούς λόγους.

11. Στο κενό διάγραμμα πίτας που ακολουθεί, να σχεδιάσετε και να επισημάνετε το πιθανό κατά προσέγγιση μέγεθος της απασχόλησης στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα για μια χώρα, όπως η Ιαπωνία.

Στοιχεία για την Ιαπωνία

- Η Ιαπωνία είναι μια ανεπτυγμένη οικονομία.
- Υπάρχει υψηλό επίπεδο μηχανοποίησης και χρήση τεχνολογίας στη βιομηχανία.
- Οι υπηρεσίες αποτελούν τον μεγαλύτερο κλάδο της οικονομίας.

3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Κεφάλαιο 3:

3.1 ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

3.2 ΕΡΓΑΣΙΑ

3.2.1 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

3.3 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.4 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

3.4.1 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.5 ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3.6 ΑΜΟΙΒΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

3.6.1 ΜΙΣΘΟΣ

3.6.2 ΚΕΡΔΟΣ

3.6.3 ΓΑΙΟΠΡΟΣΟΔΟΣ/ΕΝΟΙΚΙΟ

3.6.4 ΤΟΚΟΣ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ – ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ανθρώπινο Κεφάλαιο

(Human Capital)

Φυσικοί Πόροι

(Natural Resources)

Κεφάλαιο

(Capital)

3.1 ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (FACTORS OF PRODUCTION)

Για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών ο άνθρωπος χρησιμοποιεί υλικά που παίρνει από τη φύση ή χρησιμοποιεί τη φύση ως μέσο για την παραγωγή τους. Χρησιμοποιεί ακόμα διάφορα εργαλεία, μηχανήματα και άλλα τεχνικά μέσα που έχει δημιουργήσει ο ίδιος.

Παραγωγικοί Συντελεστές ή συντελεστές παραγωγής είναι όλοι οι πόροι (φυσικοί, ανθρώπινοι και παραχθέντες) που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος και τους συνδυάζει, ώστε να παράγει αγαθά και υπηρεσίες.

Συντελεστές παραγωγής είναι όλοι οι πόροι (φυσικοί, ανθρώπινοι και παραχθέντες) που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Στη **σύγχρονη οικονομία** οι κατηγορίες των παραγωγικών συντελεστών είναι:

- Ανθρώπινο Κεφάλαιο (Human Capital)
- Φυσικοί Πόροι (Natural Resources)
- Κεφάλαιο (Capital)

Το **ανθρώπινο κεφάλαιο** περιλαμβάνει **όλες τις μορφές εργασίας**, από ανειδίκευτους εργάτες μέχρι επιστήμονες. **Στο ανθρώπινο κεφάλαιο περιλαμβάνεται επίσης και η επιχειρηματικότητα.**

Οι **φυσικοί πόροι** είναι όλα τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος που συντελούν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Το **κεφάλαιο** περιλαμβάνει όλους τους παραχθέντες πόρους που θα χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή άλλων αγαθών. Στην περίπτωση αυτή περιλαμβάνεται και η **τεχνολογία**. Τα χρήματα δεν αποτελούν από μόνα τους παραγωγικό συντελεστή, αλλά συχνά όταν μιλάμε για κεφάλαιο αναφερόμαστε στα χρήματα που χρησιμοποιούνται για την απόκτηση των απαραίτητων παραγωγικών συντελεστών.

3.2 ΕΡΓΑΣΙΑ (LABOUR)

Εργασία είναι η σωματική και πνευματική προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος για την παραγωγή υλικών αγαθών ή για την παροχή υπηρεσιών.

Οποιαδήποτε προσπάθεια που δεν αποβλέπει στην παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών, αλλά γίνεται για σκοπούς ψυχαγωγίας, για παράδειγμα: ορειβασία, κολύμπι, ερασιτεχνικό ποδόσφαιρο κ.ά., δεν θεωρείται εργασία.

Εργασία είναι η σωματική και πνευματική προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος για την παραγωγή υλικών αγαθών ή για την παροχή υπηρεσιών.

Σε κάθε εργασία συνυπάρχουν η σωματική και η πνευματική προσπάθεια. Όταν υπερέχει το στοιχείο της πνευματικής προσπάθειας, όπως στην εργασία του γιατρού, του αρχιτέκτονα, του δασκάλου κ.λπ., η εργασία χαρακτηρίζεται ως πνευματική.

Αντίθετα, αν υπερέχει το στοιχείο της σωματικής προσπάθειας, όπως στην περίπτωση του γεωργού, του ξυλουργού, του αχθοφόρου κ.λπ., η εργασία χαρακτηρίζεται σωματική ή χειρωνακτική.

Ανάλογα με τα προσόντα και τις εμπειρίες που απαιτούνται για την άσκηση κάποιου επαγγέλματος και τον χρόνο που απαιτείται για την απόκτησή τους, η εργασία διακρίνεται σε **ειδικευμένη** και **ανειδίκευτη**.

Ειδικευμένη είναι η εργασία που η άσκησή της απαιτεί ειδικές γνώσεις και ικανότητες, η απόκτηση των οποίων προϋποθέτει μακροχρόνια εκπαίδευση. Για παράδειγμα: γιατρός, αρχιτέκτονας, δικηγόρος, μηχανολόγος, ηλεκτρολόγος, υδραυλικός, μηχανικός αυτοκινήτων κ.λπ.

Ανειδίκευτη είναι η εργασία που δεν απαιτεί ειδικές γνώσεις και ιδιαίτερες ικανότητες, όπως ο νυχτοφύλακας, ο οδοκαθαριστής, ο αχθοφόρος, ο κλητήρας κ.λπ.

Ειδικευμένη Εργασία είναι η εργασία που η άσκησή της απαιτεί ειδικές γνώσεις και ικανότητες.

Ανειδίκευτη Εργασία είναι η εργασία που δεν απαιτεί ειδικές γνώσεις και ικανότητες.

3.2.1 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (PRODUCTIVITY)

Η παραγωγικότητα εκφράζει το πόσο αποδοτικά χρησιμοποιούνται οι πόροι για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

$$\text{Παραγωγικότητα} = \frac{\text{Παραχθέντα αγαθά και υπηρεσίες}}{\text{Χρησιμοποιηθέντες πόροι}}$$

Παραγωγικότητα της εργασίας είναι η ποσότητα των αγαθών ή υπηρεσιών που αναλογεί κατά μέσο όρο σε κάθε εργάτη ή διαφορετικά η μέση απόδοση ανά ώρα εργασίας.

Η μέτρηση της παραγωγικότητας γίνεται με τους πιο κάτω αριθμοδείκτες:

$$\text{Παραγωγικότητα Εργασίας} = \frac{\text{Παραχθέντα αγαθά και υπηρεσίες (Ποσότητα προϊόντος)}}{\text{Αριθμό εργατών}}$$

ή

$$\text{Παραγωγικότητα Εργασίας} = \frac{\text{Παραχθέντα αγαθά και υπηρεσίες}}{\text{Ώρες εργασίας x Αριθμό εργατών (ανθρωποώρες)}}$$

Αύξηση της παραγωγικότητας παρατηρείται, όταν:

- με τον ίδιο αριθμό εργατών ή εργάσιμων ωρών παράγεται μεγαλύτερη ποσότητα προϊόντος, ή
- παράγεται η ίδια ποσότητα προϊόντος με λιγότερους εργάτες ή με λιγότερες ώρες εργασίας.

Η αύξηση της παραγωγικότητας μειώνει το κόστος παραγωγής των επιχειρήσεων. Ως αποτέλεσμα, παρατηρείται αύξηση στα κέρδη των επιχειρήσεων. Επίσης, οι επιχειρήσεις θα μπορούν να προσφέρουν στην κοινωνία περισσότερα και ποιοτικότερα αγαθά αλλά και σε καλύτερες τιμές.

Από την παραγωγικότητα της εργασίας εξαρτάται και η αμοιβή της εργασίας. Γι' αυτό είναι προς το συμφέρον, τόσο των εργαζομένων όσο και του κοινωνικού συνόλου, η λήψη διάφορων μέτρων για συνεχή **αύξηση** της παραγωγικότητας των εργαζομένων.

Ο υπολογισμός της παραγωγικότητας εργασίας:

- καθορίζει το ύψος της αμοιβής της εργασίας,
- είναι το μέτρο διαχρονικής σύγκρισης της απόδοσης μεταξύ των εργαζομένων στην ίδια επιχείρηση, καθώς και της απόδοσης των εργαζομένων σε ομοειδείς επιχειρήσεις. Η σημασία της **βελτίωσης** της παραγωγικότητας της εργασίας στην οικονομία είναι μεγάλη, γιατί:
- αυξάνει την ανταγωνιστικότητα των ντόπιων αγαθών έναντι των ξένων,
- οδηγεί σε αύξηση των εισοδημάτων και κατά συνέπεια στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Τα κυριότερα μέτρα που συντελούν στην αύξηση της παραγωγικότητας είναι:

- α) Η καλύτερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, ώστε να αποφεύγεται η σπατάλη εργασι-
μου χρόνου, και κυρίως ο σωστός καταμερισμός της εργασίας.
- β) Η χρησιμοποίηση σύγχρονης τεχνολογίας.
- γ) Η εκπαίδευση και η επιμόρφωση του προσωπικού.
- δ) Η παροχή αποτελεσματικών κινήτρων στους εργαζομένους, με στόχο την ενίσχυση του ενδια-
φέροντος και του ζήλου τους για ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της απόδοσής τους. Για παρά-
δειγμα, επιβράβευση των υπαλλήλων, είτε με χρηματικά ποσά, είτε με ταξίδια, με προαγωγές, ή
με συμμετοχή στα κέρδη κ.λπ.
- ε) Η ανάπτυξη αρμονικών σχέσεων μεταξύ προσωπικού και προϊσταμένων.
- ζ) Η φροντίδα για δημιουργία ευχάριστων, άνετων και υγιεινών συνθηκών εργασίας (καθαριότητα,
κλιματισμός, ασφάλεια, φωτισμός κ.λπ.).
- η) Τα αποθέματα των άλλων συντελεστών παραγωγής, κεφαλαίου και γης. Η αύξηση της ποσότη-
τας του κεφαλαίου ή και της γης, αυξάνει και την παραγωγικότητα εργασίας.

3.3 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ (ENTREPRENEURSHIP)

Επιχειρηματίας είναι το άτομο που οργανώνει τους συντελεστές παραγωγής για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, και αναλαμβάνει τους οικονομικούς κινδύνους που συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης.

Ο ρόλος του επιχειρηματία είναι διπλός:

- α) Αναλαμβάνει την **πρωτοβουλία** να ιδρύσει μια επιχείρηση. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να επιλέξει τον κατάλληλο χώρο, να βρει το κατάλληλο προσωπικό, να εξασφαλίσει την αναγκαία χρηματοδότηση κ.ά. Με άλλα λόγια, να συγκεντρώσει τους συντελεστές της παραγωγής, να τους οργανώσει και να τους διευθύνει για την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών.
- β) Αναλαμβάνει τον **επιχειρηματικό κίνδυνο**, δηλαδή είναι εκείνος που θα υποστεί τη ζημιά, αν για οποιοδήποτε λόγο, είτε από δική του υπαιτιότητα είτε από άλλη αιτία, η επιχείρησή του αποτύχει.

Επιχειρηματίας είναι το άτομο που οργανώνει τους συντελεστές παραγωγής για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και αναλαμβάνει τους οικονομικούς κινδύνους που συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης.

3.4 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ (NATURAL RESOURCES)

Φυσικοί Πόροι είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία παρέχονται από τη φύση, όπως η γη, τα ποτάμια, τα αποθέματα ορυκτών κ.λπ.

Οι φυσικοί πόροι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: Σε ανανεώσιμους και μη ανανεώσιμους. Το δάσος είναι ένα παράδειγμα ανανεώσιμου φυσικού πόρου. Όταν κόβεται ένα δέντρο, μπορεί να φυτευτεί άλλο στη θέση του. Βέβαια το γεγονός ότι κάποιοι πόροι είναι ανανεώσιμοι δεν σημαίνει ότι μπορούν να χρησιμοποιούνται ανεξέλεγκτα, διότι μπορεί να εκλείψουν.

Το πετρέλαιο, που είναι ένας από τους μη ανανεώσιμους πόρους, παράγεται από τη φύση έπειτα από παρέλευση πολλών χιλιάδων χρόνων και υπάρχει σε περιορισμένη ποσότητα. Όταν εξαντληθεί θα περάσουν πολλές χιλιάδες χρόνια για να δημιουργηθεί ξανά.

Φυσικοί Πόροι είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία παρέχονται από τη φύση.

Οι φυσικοί πόροι, σε μερικές οικονομίες είναι πολύ σημαντικός συντελεστής παραγωγής, ενώ σε κάποιες άλλες ένας άλλος συντελεστής, πιθανόν να είναι σημαντικότερος. Για παράδειγμα, η οικονομία της Σαουδικής Αραβίας βασίζεται κυρίως στο πετρέλαιο, ενώ αντίθετα, η Ιαπωνία, επίσης μια από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου, διαθέτει ελάχιστους φυσικούς πόρους.

Συντελεστές παραγωγής

Αέρας

Δάσος

Νερό

Ήλιος

Ορυκτά

3.4.1 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το φυσικό περιβάλλον είναι ο χώρος μέσα στον οποίο ζει ο άνθρωπος. Είναι ακόμα η πηγή από την οποία προμηθεύεται τα υλικά που χρειάζεται. Χρησιμοποιώντας το φυσικό περιβάλλον ως συντελεστή παραγωγής, ο άνθρωπος παρεμβαίνει και επιδρά σε αυτό, τότε θετικά και τότε αρνητικά. Οι δενδροφυτεύσεις και η μετατροπή άγονης γης σε καλλιεργήσιμο έδαφος είναι μερικά παραδείγματα θετικής επίδρασης του ανθρώπου στο περιβάλλον. Αντίθετα, η ρύπανση του περιβάλλοντος, οι ανθρωπογενείς δασικές πυρκαγιές, τα καυσαέρια, θεωρούνται αρνητικές συνέπειες του ανθρώπου στο περιβάλλον και βλάπτουν τη βιοποικιλότητα.

Στα πρώτα χρόνια όπως βιομηχανικής επανάστασης ήταν αδύνατο να προβλεφθεί τι θα προκαλούσαν οι ενέργειες του ανθρώπου στο περιβάλλον. Όταν παρουσιάστηκαν οι πρώτες αρνητικές συνέπειες, τα κράτη αναγκάστηκαν να θεσπίσουν νομοθεσίες για την προστασία του, με σκοπό ο ρυθμός του αρνητικού αντίκτυπου στο περιβάλλον από την ανθρώπινη παρέμβαση να είναι μικρότερος από τον ρυθμό ανανέωσής

του. Για παράδειγμα, τα εργοστάσια που χρησιμοποιούν χημικές ουσίες αναγκάζονται να τοποθετούν τα απόβλητα σε ειδικούς χώρους, για να μην μολύνουν το περιβάλλον.

Στόχος του ανθρώπου θα πρέπει να είναι η μεγιστοποίηση της παραγωγής, αλλά και η ελαχιστοποίηση της αρνητικής επίδρασης στο περιβάλλον.

3.5 ΚΕΦΑΛΑΙΟ (CAPITAL)

Κεφάλαιο είναι τα αγαθά που παράγει ο άνθρωπος και τα οποία χρησιμοποιεί για την παραγωγή άλλων αγαθών και παροχή υπηρεσιών.

Στον συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο, περιλαμβάνονται όλοι οι παραχθέντες πόροι (παραγωγικά αγαθά), όπως τα μηχανήματα, οι δρόμοι, τα εργοστάσια, τα σχολεία, τα γραφεία, τα κτήρια κ.ά.

Όταν ο άνθρωπος ποτίζει τα σιτηρά του από το ποτάμι, το ποτάμι αποτελεί μέρος του συντελεστή παραγωγής «φυσικοί πόροι», γιατί ο άνθρωπος δεν κατασκεύασε το ποτάμι. Αν όμως ο άνθρωπος κατασκευάσει φράγμα στο οποίο να συγκεντρώνεται το νερό και με αυτό να ποτίζει τα σιτηρά του, τότε το φράγμα είναι κεφαλαιουχικό (παραγωγικό) αγαθό, δηλαδή αποτελεί συντελεστή παραγωγής «Κεφάλαιο».

Κεφάλαιο είναι τα αγαθά που παράγει ο άνθρωπος και τα οποία χρησιμοποιεί για την παραγωγή άλλων αγαθών και παροχή υπηρεσιών.

Ο άνθρωπος παράγει κεφάλαιο για να αυξήσει την παραγωγικότητά του. Για παράδειγμα, η θεριστική μηχανή μπορεί να θερίσει σε μικρό χρονικό διάστημα μια έκταση με σιτηρά για την οποία προηγουμένως χρειαζόνταν πολλοί εργάτες για αρκετές μέρες για να τη θερίσουν.

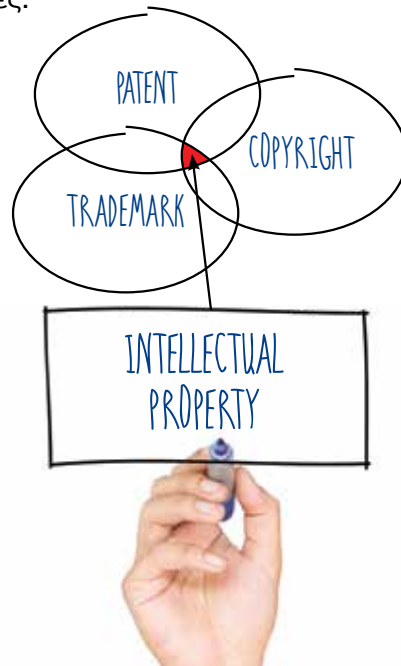
Το Κεφάλαιο, ως συντελεστής παραγωγής, είναι σημαντικό για μια χώρα, γιατί αυξάνει την παραγωγικότητα, η οποία, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, επηρεάζει θετικά την οικονομία μιας χώρας.

Σημαντικό: το χρηματικό κεφάλαιο **δεν** είναι συντελεστής παραγωγής. Αποτελεί απλά, το μέσο με το οποίο θα αποκτηθούν οι συντελεστές παραγωγής, οι οποίοι θα συμβάλουν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Στον συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο, περιλαμβάνεται και η **τεχνολογία**, δηλαδή οι επιστημονικές γνώσεις, οι έρευνες και οι εμπειρίες που εφαρμόζονται στην παραγωγή. Οι οικονομικά προηγμένες

χώρες διαθέτουν τεχνογνωσία (know-how), δηλαδή, γνώση και ικανότητα χρήσης της τεχνολογίας. Αυτό δημιουργεί πλεονέκτημα, άρα και προβάδισμα στις χώρες αυτές, οι οποίες τη χρησιμοποιούν και τη διαθέτουν στις άλλες χώρες.

3.6 ΑΜΟΙΒΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Στις προηγούμενες ενότητες είδαμε ότι για την παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζεται ο άνθρωπος για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του, χρησιμοποιούνται οι συντελεστές της παραγωγής: Εργασία, Φυσικοί Πόροι και Κεφάλαιο.

Οι ιδιοκτήτες των συντελεστών αυτών δέχονται να τους διαθέσουν στην παραγωγική διαδικασία, νοούμενου ότι θα πάρουν κάποια ικανοποιητική αμοιβή.

Η αμοιβή που παίρνει ο κάτοχος κάθε συντελεστή είναι το μερίδιο που του αναλογεί από την αξία του προϊόντος που παράγεται.

Στην οικονομική ορολογία, οι αμοιβές των συντελεστών είναι οι εξής:

3.6.1 Μισθός

Μισθός είναι η αμοιβή που παίρνει κάθε άτομο που συμμετέχει με την εργασία του στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Στην πράξη, η αμοιβή μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, για παράδειγμα, μισθός, ημερομίσθιο, προμήθεια κ.λπ.

Όταν κάποιος προσφέρει την εργασία του ως υπάλληλος ή εργάτης, παίρνει μισθό από τον εργοδότη του.

Όταν όμως εργάζεται σε δική του επιχείρηση, όπως ένας γεωργός, ένας βιοτέχνης, ένας γιατρός (αυτοεργοδοτούμενοι), δεν παίρνει μισθό με τη συνηθισμένη έννοια. Ένα μέρος από το συνολικό του εισόδημα θεωρείται ότι είναι ο μισθός του, η αμοιβή δηλαδή για την εργασία του.

Μισθός είναι η αμοιβή της εργασίας.

3.6.2 Κέρδος

Κέρδος είναι η αμοιβή του επιχειρηματία, όχι για τη συνηθισμένη εργασία που μπορεί να προσφέρει στην επιχείρησή του, αλλά για την επιχειρηματική του ικανότητα, τις πρωτοβουλίες και τους κινδύνους που αναλαμβάνει. Το κέρδος είναι το κίνητρο που ωθεί τον επιχειρηματία στην ανάληψη επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Σε περίπτωση αποτυχίας θα επωμισθεί τη ζημιά.

Κέρδος είναι η αμοιβή του επιχειρηματία για την επιχειρηματική του ικανότητα, τις πρωτοβουλίες και τους κινδύνους που αναλαμβάνει.

3.6.3 Γαιοπρόσοδος/Ενοίκιο

Γαιοπρόσοδος ονομάζεται η αμοιβή που παίρνει ο ιδιοκτήτης του εδάφους, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή. Όταν ο ιδιοκτήτης του εδάφους το παραχωρεί σε κάποιον άλλο, παίρνει ενοίκιο.

Όταν ο γεωργός καλλιεργεί το δικό του χωράφι, δεν παίρνει φυσικά ενοίκιο. Ένα μέρος από το συνολικό του εισόδημα θεωρείται ότι είναι η αμοιβή από τη χρησιμοποίηση του εδάφους του στην παραγωγή.

Γαιοπρόσοδος είναι η αμοιβή που παίρνει ο ιδιοκτήτης του εδάφους, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή.

3.6.4 Τόκος

Για την απόκτηση του συντελεστή παραγωγής Κεφάλαιο (πραγματικό κεφάλαιο) είναι απαραίτητο να διατεθεί ένα χρηματικό ποσό (χρηματικό κεφάλαιο), γι' αυτό στην οικονομική ορολογία ονομάζεται τόκος η αμοιβή του συντελεστή Κεφάλαιο.

Τόκος είναι η αμοιβή που παίρνει ο κάτοχος του κεφαλαίου, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή αγαθών. Στην πράξη, τόκος είναι η αμοιβή που παίρνει εκείνος που δανείζει κάποια χρήματα ή η αποζημίωση που πληρώνει όταν κάποιος δανείζεται χρήματα.

Όταν κάποιος δανείζεται για την επιχείρησή του πληρώνει τόκο. Στην περίπτωση αυτή, ο τόκος είναι εμφανής. Όταν όμως χρησιμοποιεί δικά του κεφάλαια, παρόλο που δεν φαίνεται να παίρνει τόκο, εντούτοις, ένα μέρος από το εισόδημά του θεωρείται ως αμοιβή για το κεφάλαιο που έχει διαθέσει.

Τόκος είναι η αμοιβή που παίρνει ο κάτοχος του κεφαλαίου, όταν το διαθέτει για να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή αγαθών.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να ορίσετε την έννοια “Συντελεστές Παραγωγής”.

2. Να δώσετε τον ορισμό της εργασίας.

3. Να εξηγήσετε πότε η εργασία θεωρείται:

- α) Σωματική ή πνευματική
- β) Ειδικευμένη ή ανειδίκευτη

4. Να γράψετε 3 παραδείγματα για την κάθε περίπτωση:

Ειδικευμένη εργασία: _____

Ανειδίκευτη εργασία: _____

5. Να υπογραμμίσετε το ορθό:

Εργασία είναι:

- α. οποιαδήποτε προσπάθεια που καταβάλει ο άνθρωπος
- β. όλες οι πνευματικές προσπάθειες του ανθρώπου
- γ. κάθε παραγωγική προσπάθεια του ανθρώπου
- δ. οποιαδήποτε σωματική προσπάθεια που κάνει ο άνθρωπος

6. Τι ονομάζεται “Παραγωγικότητα της εργασίας”;

7. Με βάση τα πιο κάτω στοιχεία, να υπολογίσετε την παραγωγικότητα της εργασίας. Να γράψετε τον απαραίτητο τύπο.

Μήνας	Αρ. Εργατών	Μονάδες Προϊόντος	Παραγωγικότητα
Ιανουάριος	50	600	
Φεβρουάριος	60	660	
Μάρτιος	40	520	
Απρίλιος	50	650	

8. Με βάση τα πιο κάτω στοιχεία να υπολογίσετε την παραγωγικότητα της εργασίας ανά ώρα. Να γράψετε τον απαραίτητο τύπο.

Ημέρες	Αριθμός εργατών	Ώρες εργασίας	Μονάδες Προϊόντος	Παραγωγικότητα
Δευτέρα	20	10	500	
Τρίτη	15	8	400	
Τετάρτη	20	12	600	
Πέμπτη	18	10	650	
Παρασκευή	22	6	300	

9. Μια επιχείρηση τον Φεβρουάριο απασχολούσε 15 εργάτριες για 8 ώρες την ημέρα και παρήγαγε 2 400 παντελόνια. Τον Μάρτιο, επειδή ήθελε να αυξήσει την παραγωγή της σε 3 800 παντελόνια, αύξησε τις εργάτριες σε 20 και τις ώρες εργασίας σε 10 ημερησίως.

Να εξηγήσετε ποιος από τους δύο μήνες ήταν ο πιο παραγωγικός. Να γράψετε τον τύπο και να δείξετε τους υπολογισμούς σας.

10. Μια επιχείρηση παρουσίασε τα πιο κάτω στοιχεία, σχετικά με την παραγωγή της:

Μάρτιος: Απασχόλησε 10 εργάτες και παρήγαγε 500 τηλεοράσεις

Απρίλιος: Απασχόλησε 15 εργάτες και παρήγαγε 675 τηλεοράσεις.

Να εξηγήσετε ποιος από τους δύο μήνες ήταν ο πιο παραγωγικός. Να γράψετε τον τύπο και να δείξετε τους υπολογισμούς σας.

11. Τρεις επιχειρήσεις απασχολούν διαφορετικό αριθμό εργατών και παράγουν κάτω από τις ίδιες συνθήκες εργασίας, το ίδιο προϊόν ποιοτικά.

Επιχείρηση Α: Απασχολεί 10 εργάτες που παράγουν 500 μονάδες προϊόντος

Επιχείρηση Β: Απασχολεί 15 εργάτες που παράγουν 600 μονάδες προϊόντος

Επιχείρηση Γ: Απασχολεί 30 εργάτες που παράγουν 1.350 μονάδες προϊόντος.

Να υπολογίσετε πόσο πρέπει να μεταβληθεί η παραγωγή των επιχειρήσεων Α και Β, έτσι ώστε οι τρεις επιχειρήσεις να έχουν την ίδια παραγωγικότητα ανά εργάτη.

12. Μελετώντας την ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_lp_ulc__custom_14821658/default/table?lang=en)

Ζητείται:

- α) Να εντοπίσετε την ποσοστιαία μεταβολή της παραγωγικότητας εργασίας της Κύπρου ανά εργαζόμενο και ανά εργατοώρα για την περίοδο 2013–2023.
- β) Να συγκρίνετε την μεταβολή αυτή με τις αντίστοιχες μεταβολές άλλων ευρωπαϊκών χωρών, επιλέγοντας τουλάχιστον πέντε χώρες αναφοράς.
- γ) Να ερευνήσετε και παρουσιάσετε τους παράγοντες που πιθανώς επηρέασαν τη μεταβολή της παραγωγικότητας στην Κύπρο, με βάση τις οικονομικές εξελίξεις της περιόδου.

13. Σκοπός αυτής της άσκησης είναι να υπολογιστεί η παραγωγικότητα του μαθητή στη μελέτη ενός κεφαλαίου. Η παραγωγικότητα μπορεί να οριστεί ως ο αριθμός των σελίδων που μελετήθηκαν ανά λεπτό.

Ζητείται:

- α) Να επιλέξετε ένα κεφάλαιο από ένα μάθημα της επιλογής σας.
- β) Να υπολογίσετε τον συνολικό χρόνο που αφιερώσατε στη μελέτη του κεφαλαίου αυτού.
- γ) Να καταγράψετε τον αριθμό των σελίδων που μελετήθηκαν κατά τη διάρκεια της μελέτης.
- δ) Να υπολογίσετε την παραγωγικότητά σας χρησιμοποιώντας τον παρακάτω τύπο:

Παραγωγικότητα = Αριθμός Σελίδων / Συνολικός Χρόνος Μελέτης (σε ώρες)

- ε) Να σχολιάσετε την παραγωγικότητά σας. Είναι ικανοποιητική; Θα μπορούσατε να βελτιώσετε την παραγωγικότητά σας στη μελέτη;

14. Να εξηγήσετε ποιος είναι ο ρόλος του επιχειρηματία στην Παραγωγή.

15. Ποιος από τους πιο κάτω είναι επιχειρηματίας; Να κυκλώσετε την ορθή απάντηση.

- α) Διευθυντής υποκαταστήματος τράπεζας
- β) Πρόεδρος αθλητικού σωματείου
- γ) Περιοδεύων πωλητής (πλασιέ)
- δ) Ιδιοκτήτης υπεραγοράς
- ε) Διευθυντής Ημικρατικού Οργανισμού

16. Να αναφέρετε τι περιλαμβάνει ο συντελεστής “Φυσικοί Πόροι”.

17. Να αναφέρετε τέσσερις τρόπους βελτίωσης του φυσικού περιβάλλοντος.

18. Να αναφέρετε τέσσερις (4) λόγους με τους οποίους ο άνθρωπος προκαλεί καταστροφή στο φυσικό περιβάλλον.

19. Να αναφέρετε τι περιλαμβάνει ο συντελεστής Κεφάλαιο.

20. Να εξηγήσετε γιατί τα χρήματα δεν αποτελούν συντελεστή παραγωγής.

21. Να κατατάξετε τα ακόλουθα, ανάλογα με τον συντελεστή παραγωγής στον οποίο ανήκουν:

χωράφια, εκσκαφέας, εφοπλιστής, γιατρός, οينوβιομήχανος, ηλεκτρογεννήτρια, οικόπεδα, λίμνες, θεριστική μηχανή, γεωργός, έμπορος, κτίστης, αλευρόμυλος, ποταμοί, ράπτης, επιπλοποιός, δάση, βροχόπτωση, πλοίαρχος, δεξαμενόπλοιο, εργολάβος, θάλασσα, ορυκτά, μεταλλωρύχος, λεωφορείο, ιχθυοτροφείο, υδατοδεξαμενή, λογιστής, ξενοδόχος, ιδιοκτήτης υπεραγοράς.

Εργασία	Επιχειρηματικότητα	Κεφάλαιο	Κεφάλαιο

22. Να συμπληρώσετε τα κενά:

Συντελεστές Παραγωγής	Αμοιβές
Εργασία	
Επιχειρηματικότητα	
Φυσικοί Πόροι	
Κεφάλαιο	

23. Ο στόχος αυτής της άσκησης είναι να κατανοηθεί η έννοια του τόκου και του επιτοκίου, καθώς και η εφαρμογή τους σε πραγματικές οικονομικές συναλλαγές.

Οδηγίες:

- α) Να επιλέξετε μια τράπεζα της επιλογής σας και να επισκεφθείτε την επίσημη ιστοσελίδα της.
- β) Να εξετάσετε τις πληροφορίες σχετικά με τον τόκο και το επιτόκιο που παρέχονται στην ιστοσελίδα.
- γ) Να κατανοήσετε πώς εφαρμόζονται οι έννοιες του τόκου και του επιτοκίου σε συγκεκριμένες οικονομικές συναλλαγές, όπως δάνεια ή καταθέσεις.
- δ) Να παρουσιάσετε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα από την ιστοσελίδα που περιγράφει την εφαρμογή του τόκου και του επιτοκίου (π.χ. υπολογισμός τόκου δανείου).
- ε) Να συζητήσετε τις έννοιες του τόκου και του επιτοκίου σε σχέση με τις αποφάσεις σας ή τις οικονομικές στρατηγικές σας.

β) Να εξηγήσετε σε συντομία τρεις τρόπους με τους οποίους μπορεί να αυξηθεί η παραγωγικότητα στην εκπαίδευση.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper has a slight shadow on the right side, suggesting it's resting on a surface.

25. Μελέτη Περίπτωσης: Η Παραγωγικότητα της Εργασίας στην Επιχείρηση «Μόρφου»

Η «Μόρφου» είναι μια τεχνολογική επιχείρηση που αναπτύσσει καινοτόμες εφαρμογές για κινητά τηλέφωνα. Παρά το γεγονός ότι διαθέτει μια ομάδα ταλαντούχων προγραμματιστών, η επιχείρηση αντιμετωπίζει προβλήματα με την παραγωγικότητα. Οι προθεσμίες συχνά δεν τηρούνται και η ποιότητα του λογισμικού παρουσιάζει προβλήματα.

Ζητείται:

- α) Πώς μπορεί η «Μόρφου» να μετρήσει την παραγωγικότητα της εργασίας των προγραμματιστών της;
- β) Ποιοι παράγοντες μπορεί να επηρεάζουν αρνητικά την παραγωγικότητα στην εταιρεία;

26. Μελέτη Περίπτωσης: Η «Λάπηθος» και η Βιώσιμη Χρήση των Φυσικών Πόρων

Η «Λάπηθος» είναι μια αγροτική επιχείρηση που παράγει φρούτα και λαχανικά. Η επιχείρηση επιθυμεί να αυξήσει την παραγωγή της, αλλά ταυτόχρονα να προστατεύσει το περιβάλλον και να διασφαλίσει τη βιωσιμότητα των φυσικών πόρων που χρησιμοποιεί.

Ζητείται:

- α) Ποιους φυσικούς πόρους χρησιμοποιεί η «Λάπηθος» στην παραγωγική της διαδικασία;
- β) Ποιες είναι οι πιθανές αρνητικές επιπτώσεις της γεωργικής δραστηριότητας στο περιβάλλον;
- γ) Πώς μπορεί η «Λάπηθος» να αυξήσει την παραγωγικότητά της, διασφαλίζοντας παράλληλα τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων;

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Η Εργασία του κτίστη (12)
2. Το νερό της πηγής είναι αγαθό (8)
3. Είναι και αυτό βασικό πρόβλημα (10)
4. Είναι φυσικές (7)
5. Συντελεστής Παραγωγής (8)
6. Η αμοιβή του κεφαλαίου (5)
7. Οι οικονομολόγοι προσπαθούν να πετύχουν το μέγιστο με την ελάχιστη. (5)
8. Σωματική ή πνευματική προσπάθεια (7)
9. Είναι και αυτά αγαθά (4)
11. Το αντίθετο των ελεύθερων αγαθών (10)
13. Η εργασία του καθηγητή (10)
15. Κατηγορία αγαθών (5)
16. Δεν είναι ενδιάμεσα αγαθά (6)
17. Το αντίθετο των καταναλωτικών αγαθών (10)

ΚΑΘΕΤΑ

1. Οι ανάγκες επιβίωσης (7)
- 2α. Είναι και το ψωμί (5)
- 2β. Αμοιβή της εργασίας (6)
4. Κλάδος της δευτερογενούς παραγωγής (10)
6. Στόχος κάθε επιχειρηματία (6)
12. Η εργασία του οδοκαθαριστή (8)
14. Είναι και αυτή δραστηριότητα (10)
15. Χαρακτηρισμός Πρωτογενούς παραγωγής (10)
16. Δημιουργείται από τον επιχειρηματία (10)

The image features a hand with the index finger pointing upwards, overlaid with a bright, glowing line that extends from the bottom left towards the tip of the finger. The background is a gradient of purple and blue, with a large, semi-transparent blue number '4' centered behind the text. Faint, stylized bar charts are visible in the background, suggesting a financial or market theme.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΓΟΡΑ - ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ

Κεφάλαιο 4:

4.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

4.2 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ

4.2.1 ΖΗΤΗΣΗ

4.2.2 ΠΡΟΣΦΟΡΑ

4.2.3 ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

4.1 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Τα περισσότερα αγαθά και οι υπηρεσίες που χρειάζεται ο άνθρωπος για την ικανοποίηση των αναγκών του μπορεί να τα αποκτήσει μέσω της αγοράς. Στο παρελθόν, με τον όρο αγορά (market), εννοούσαμε συνήθως τον τόπο συνάντησης των αγοραστών και των πωλητών. Για να πραγματοποιηθεί μια αγοραπωλησία ήταν απαραίτητη η φυσική παρουσία τόσο του αγοραστή όσο και του πωλητή, σε κάποιο συγκεκριμένο χώρο.

Αγορά είναι ο μηχανισμός μέσω του οποίου αγοραστές και πωλητές πραγματοποιούν (εμπορικές) συναλλαγές.

Στη σύγχρονη οικονομία όμως, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και ιδίως η ανάπτυξη στα μέσα μεταφοράς και επικοινωνίας, έχει αλλάξει την έννοια και τον ρόλο της αγοράς. Η συνάντηση αγοραστών και πωλητών δεν είναι απαραίτητη, γιατί η συνεννόηση μπορεί να γίνει και από απόσταση και ταχύτητα, όπως για παράδειγμα μέσω τηλεφώνου ή διαδικτύου.

Η καθιέρωση του χρήματος επίσης, ως μέσο στην ανταλλαγή των αγαθών, και η μετάβαση από τη φυσική ανταλλαγή (δηλαδή ανταλλαγή ενός προϊόντος με άλλο) στην αγοραπωλησία, συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη της αγοράς.

Στη σύγχρονη οικονομία χρησιμοποιείται συχνά η ηλεκτρονική αγορά, πλατφόρμες που διευκολύνουν τη σύνδεση μεταξύ δυνητικών αγοραστών και πωλητών, όπως: ebay, uber taxi, Airbnb κ.ά.

Το **Ebay**, είναι μία ιστοσελίδα δημοπρασιών. Περιλαμβάνει τεράστια ποικιλία προϊόντων από όλο τον κόσμο, είναι διαθέσιμη σε πολλές γλώσσες και εξυπηρετεί αγοραστικό κοινό από πολλές χώρες.

Η **Uber Taxi**, είναι υπηρεσία η οποία συνδέει τους επιβάτες με ταξί. Ο πελάτης αναζητεί διαθέσιμο οδηγό, ο οποίος αν βρίσκεται στο πλησιέστερο σημείο παραλαβής ειδοποιείται αυτόματα.

Το **Airbnb** είναι η μεγαλύτερη πλατφόρμα αναζήτησης (website) σε ολόκληρο το διαδίκτυο για να ενοικιάσει κάποιος τον χώρο του (από δωμάτιο, σπίτι, κτίριο μέχρι κάστρο) για λίγες ημέρες και αντίστοιχα για να βρει κάποιος ένα μέρος να μείνει σε ολόκληρο τον κόσμο.

Επομένως, η έννοια της αγοράς δεν περιορίζεται πια στα όρια κάποιου χώρου. Περιλαμβάνει το σύνολο των πωλητών και των αγοραστών και τον μηχανισμό μέσω του οποίου ενημερώνονται, επικοινωνούν και συνάπτουν αγοραπωλησίες. Με αυτή την έννοια, μπορούμε να μιλούμε για την τοπική αγορά μιας πόλης, την εσωτερική αγορά μιας χώρας, την ευρωπαϊκή αγορά, τη διεθνή αγορά κ.τ.λ.

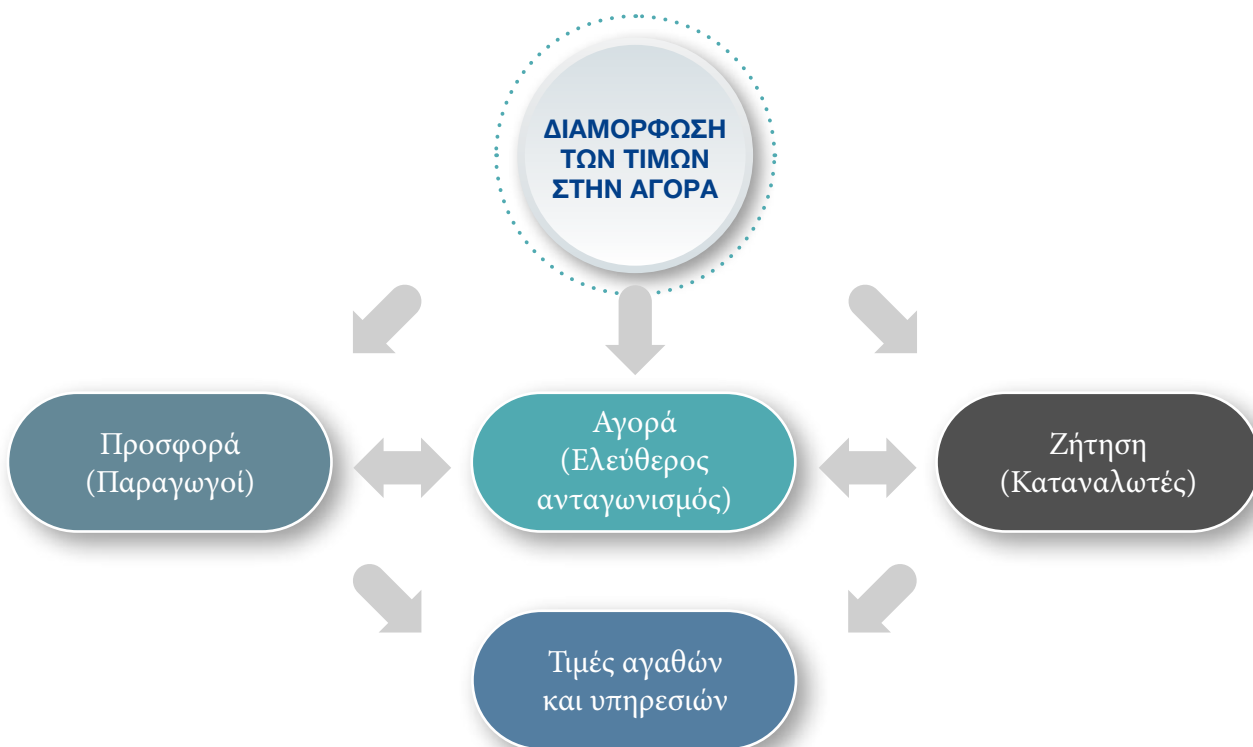
Στην αγορά συναντώνται, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, δύο ομάδες: οι πωλητές και οι αγοραστές. Οι αγοραστές διαμορφώνουν τη Ζήτηση και οι πωλητές την Προσφορά των αγαθών και υπηρεσιών. Από τη σχέση που υπάρχει μεταξύ προσφοράς και ζήτησης διαμορφώνεται στην αγορά η τιμή κάθε αγαθού.

4.2 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ

Όπως έχει αναφερθεί στο 1ο Κεφάλαιο, τα οικονομικά αγαθά, σε αντίθεση με τα ελεύθερα, δεν παρέχονται στον άνθρωπο δωρεάν. Για την απόκτησή τους πρέπει να καταβάλουμε κάποιο χρηματικό ποσό. Το χρηματικό ποσό που πρέπει να πληρώσει κάποιος για την αγορά ενός αγαθού είναι η **τιμή** του.

Η τιμή κάθε αγαθού διαμορφώνεται στην αγορά από την **προσφορά** και τη **ζήτηση**.

Οι καταναλωτές ή αγοραστές διαμορφώνουν τη ζήτηση και οι παραγωγοί ή πωλητές διαμορφώνουν την προσφορά των αγαθών και των υπηρεσιών. Ο παραγωγός που διαθέτει τα προϊόντα του στην αγορά είναι φυσικό να επιδιώκει να τα πουλήσει σε όσο το δυνατό πιο υψηλή τιμή. Αντίθετα, ο καταναλωτής επιδιώκει να αγοράσει τα είδη που χρειάζεται όσο το δυνατό σε χαμηλότερη τιμή.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε την έννοια της ζήτησης και της προσφοράς και τον τρόπο διαμόρφωσης της τιμής ενός αγαθού.

4.2.1 ΖΗΤΗΣΗ

Ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι **μια ποσότητα** που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές σε **μια δεδομένη τιμή**.

Ζήτηση (Καμπύλη Ζήτησης) (Demand) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και ζητούμενης ποσότητάς του, δηλαδή είναι μία **κλίμακα ζητούμενων ποσοτήτων** που οι καταναλωτές θέλουν και μπορούν να αγοράσουν σε **διάφορες τιμές** σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Ζήτησης

Η σχέση μεταξύ της τιμής και της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού είναι **αντίστροφη**. Αυτό σημαίνει ότι όσο αυξάνεται η τιμή του αγαθού, η ζητούμενη ποσότητα μειώνεται και όσο μειώνεται η τιμή, η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται. Η σχέση αυτή ονομάζεται **Νόμος της Ζήτησης**. Η λογική με την οποία αναμένεται να συμπεριφέρεται ο καταναλωτής είναι αποτέλεσμα του νόμου αυτού. Αν αυξάνεται η τιμή του χοιρινού κρέατος, είναι λογικό να αναμένεται ότι οι καταναλωτές θα αγοράζουν λιγότερο χοιρινό κρέας, ενώ αν μειώνεται η τιμή του θα αγοράζουν περισσότερο.

Τη σχέση που υπάρχει μεταξύ τιμής και ζητούμενης ποσότητας μπορούμε να την παρουσιάσουμε είτε με ένα πίνακα τιμών και ποσοτήτων, που λέγεται «πίνακας ζήτησης», είτε με την καμπύλη ζήτησης σ' ένα διάγραμμα. Στον κάθετο άξονα σημειώνεται η τιμή και στον οριζόντιο η ζητούμενη ποσότητα.

Δίνεται ένα παράδειγμα για τη ζήτηση χοιρινού κρέατος κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας:

Πίνακας Ζήτησης

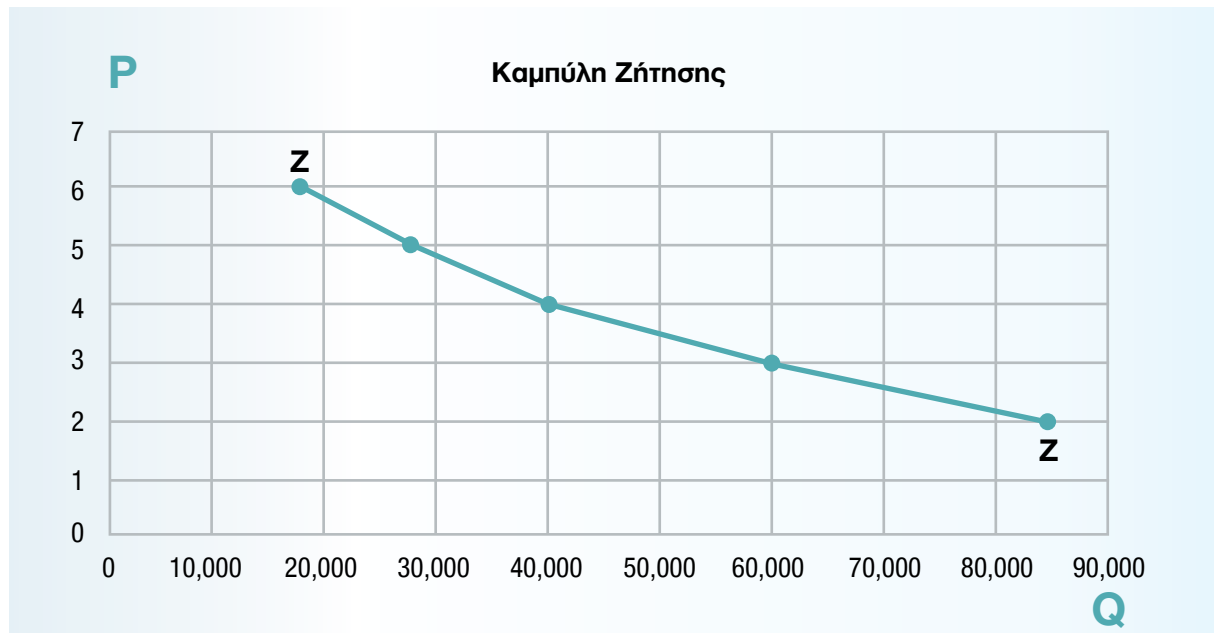
Τιμή (€) P	Ζητούμενη Ποσότητα (kg) Q
6	18 000
5	27 000
4	40 000
3	60 000
2	85 000

P = Price | **Q = Quantity**

Ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι μια ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές σε μια δεδομένη τιμή.

Ζήτηση (Καμπύλη Ζήτησης) (Demand) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και ζητούμενης ποσότητάς του σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Ζήτησης. Όταν η τιμή ενός αγαθού αυξάνεται η ζητούμενη ποσότητα του μειώνεται, ενώ όταν η τιμή του μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται.

Η ζήτηση ενός αγαθού, **εκτός από την τιμή του**, επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως:

- τα εισοδήματα των καταναλωτών
- οι τιμές των υποκατάστατων αγαθών (το βοδινό κρέας με το χοιρινό ή το κοτόπουλο)
- οι προτιμήσεις των καταναλωτών, που επηρεάζονται από τη διαφήμιση, τη μόδα κ.ά.
- οι προσδοκίες των καταναλωτών (προσδοκία για μείωση των τιμών στις εκπτώσεις) κ.ά.

Για να παρουσιαστεί η σχέση μεταξύ τιμής και ζητούμενης ποσότητας, όλοι οι άλλοι παράγοντες, εκτός από την τιμή, θεωρούνται **σταθεροί** και αμετάβλητοι (*ceteris paribus*). Η καμπύλη ζήτησης, επομένως, δείχνει τον τρόπο με τον οποίο μεταβάλλεται η ζητούμενη ποσότητα όταν μεταβάλλεται η τιμή, νοουμένου ότι οι άλλοι παράγοντες παραμένουν **αμετάβλητοι**.

4.2.2 ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Προσφερόμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι η **ποσότητα** που είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν οι παραγωγοί **σε μια δεδομένη τιμή**.

Προσφορά (Καμπύλη Προσφοράς) (Supply) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και προσφερόμενης ποσότητάς του, δηλαδή είναι μία **κλίμακα προσφερόμενων ποσοτήτων** που οι πωλητές θέλουν και μπορούν να προσφέρουν για πώληση σε **διάφορες τιμές** σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Προσφοράς

Η σχέση μεταξύ τιμής και προσφερόμενης ποσότητας είναι **θετική**. Αυτό σημαίνει ότι όσο αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, αυξάνεται και η προσφερόμενη ποσότητα, ενώ όταν μειώνεται η τιμή, μειώνεται και η προσφερόμενη ποσότητα. Η σχέση αυτή ονομάζεται **Νόμος της Προσφοράς**. Η λογική με την οποία αναμένεται να συμπεριφέρεται ο παραγωγός είναι αποτέλεσμα του νόμου αυτού. Όταν αυξάνεται η τιμή ενός γεωργικού προϊόντος οι παραγωγοί θέλουν να αυξήσουν την ποσότητα που προσφέρουν στην αγορά. Αντίθετα, όταν μειώνεται η τιμή του προϊόντος, οι παραγωγοί μειώνουν την προσφερόμενη ποσότητά τους, γιατί μειώνονται τα κέρδη τους.

Τη σχέση μεταξύ τιμής και προσφερόμενης ποσότητας ενός αγαθού μπορούμε να την παρουσιάσουμε είτε σ' ένα πίνακα τιμών και ποσοτήτων, που λέγεται «πίνακας προσφοράς», είτε σ' ένα διάγραμμα με την καμπύλη προσφοράς.

Προσφερόμενη ποσότητα ενός αγαθού είναι η ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν οι παραγωγοί σε μια δεδομένη τιμή.

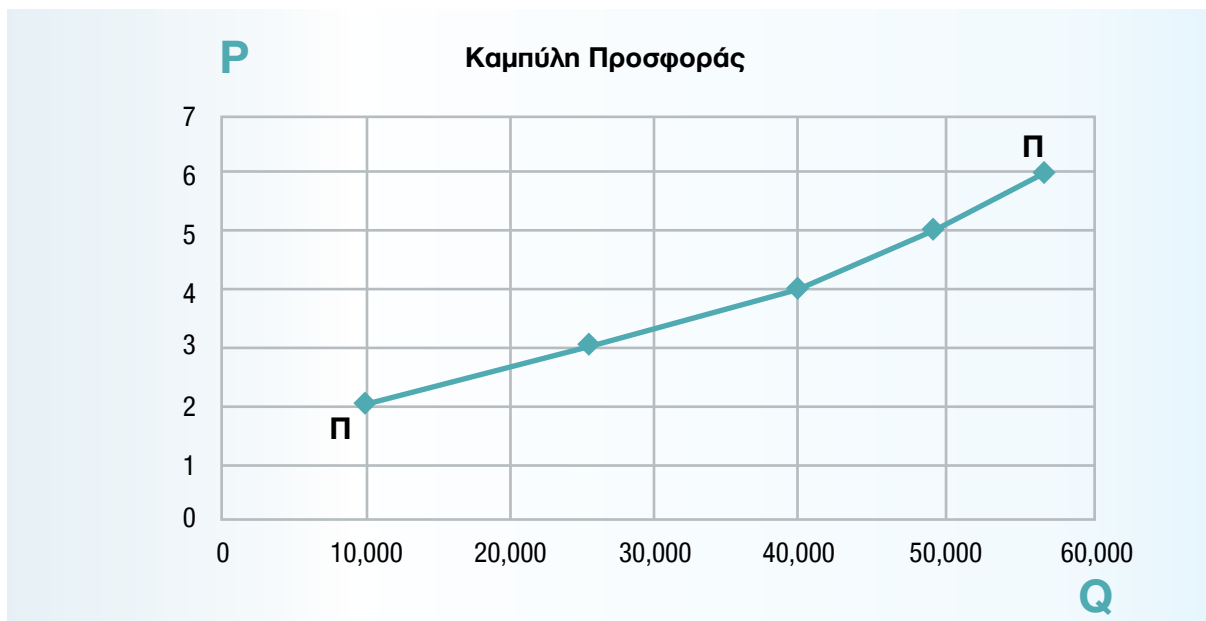
Προσφορά (Καμπύλη Προσφοράς) (Supply) ενός αγαθού είναι η σχέση τιμής και προσφερόμενης ποσότητας του αγαθού σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Νόμος της Προσφοράς. Όταν η τιμή ενός αγαθού αυξάνεται η προσφερόμενη ποσότητά του αυξάνεται και όταν η τιμή του μειώνεται η προσφερόμενη ποσότητα μειώνεται.

Πίνακας Προσφοράς

Τιμή (€) P	Προσφερόμενη Ποσότητα (kg) Q
6	57 000
5	49 000
4	40 000
3	28 000
2	10 000

P = Price | **Q = Quantity**

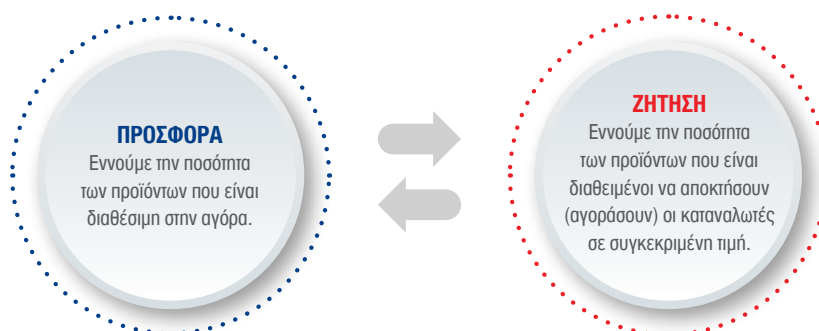
Η προσφορά ενός αγαθού **εκτός από την τιμή του** επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως:

- η εξέλιξη της τεχνολογίας
- το κόστος παραγωγής
- οι τιμές των άλλων αγαθών που μπορούν να παραχθούν με τα ίδια μέσα, δηλαδή με τους ίδιους συντελεστές παραγωγής (να καλλιεργήσουν σιτάρι αντί κριθάρι)
- οι καιρικές συνθήκες, όταν πρόκειται για γεωργικά προϊόντα
- οι προσδοκίες των παραγωγών, για παράδειγμα αύξηση στην τιμή (αποθήκευση προϊόντων) κ.ά.

Για να δείξουμε όμως τη σχέση μεταξύ τιμής και προσφερόμενης ποσότητας, πρέπει να θεωρήσουμε όλους τους άλλους παράγοντες **αμετάβλητους** (*ceteris paribus*). Με άλλα λόγια, η καμπύλη προσφοράς δείχνει την ποσότητα που προσφέρεται για πώληση σε κάθε επίπεδο τιμής, νοούμενου ότι οι άλλοι παράγοντες παραμένουν **σταθεροί**.

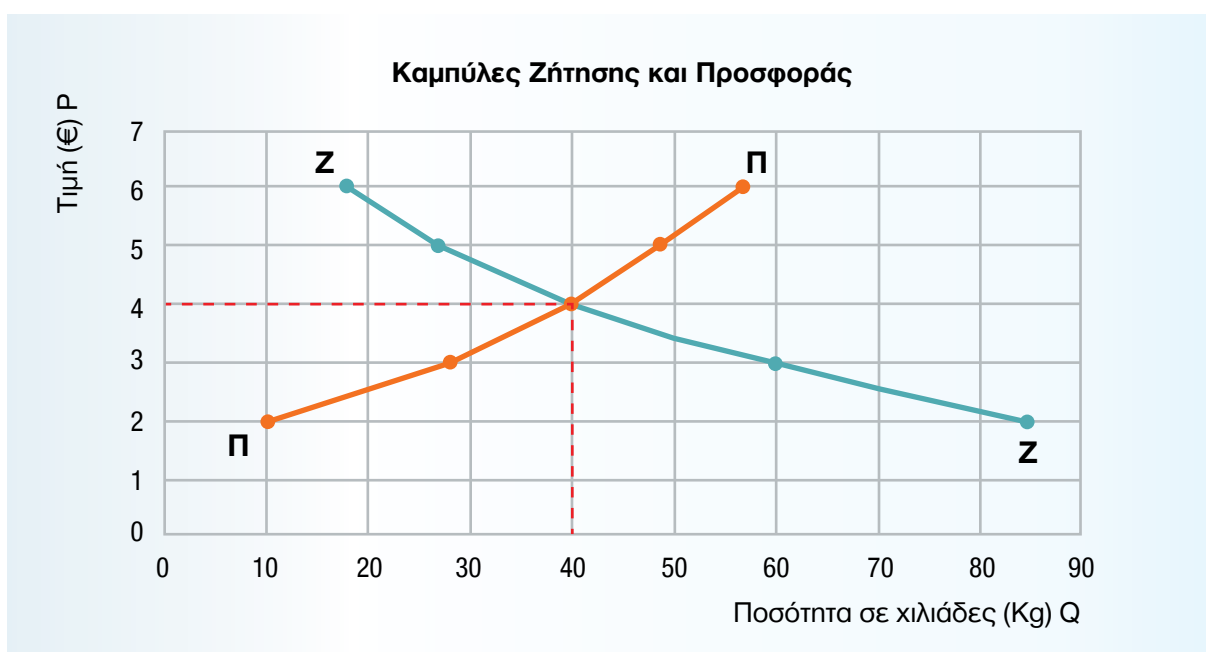
4.2.3 ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Για να δείξουμε τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η τιμή ενός αγαθού στην αγορά, πρέπει να σχηματίσουμε στο ίδιο διάγραμμα τις καμπύλες της ζήτησης και της προσφοράς του.

Τιμή (€) P	Ζητούμενη Ποσότητα (kg) Q (Χοιρινό κρέας)	Προσφερόμενη Ποσότητα (kg) Q (Χοιρινό κρέας)	Πλεόνασμα/Ελλειμμα Προσφοράς (kg) Q (Χοιρινό κρέας)
6	18 000	57 000	39 000
5	27 000	49 000	22 000
4	40 000	40 000	0
3	60 000	28 000	(32 000)
2	85 000	10 000	(75 000)

Σύμφωνα με τα δεδομένα του παραδείγματος, με τις συνθήκες που υπάρχουν αυτή τη στιγμή στην αγορά, η τιμή του χοιρινού κρέατος θα είναι €4 το κιλό. Αυτή είναι η τιμή στην οποία η ζητούμενη ποσότητα χοιρινού κρέατος ισούται με την προσφερόμενη ποσότητα και ονομάζεται «τιμή ισορροπίας».

Τιμή ισορροπίας είναι η τιμή στην οποία η ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές/αγοραστές ισούται με την ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν οι παραγωγοί/πωλητές. Στο διάγραμμα, η τιμή αυτή προσδιορίζεται από το σημείο στο οποίο τέμνονται οι καμπύλες προσφοράς και ζήτησης και λέγεται **σημείο ισορροπίας**.

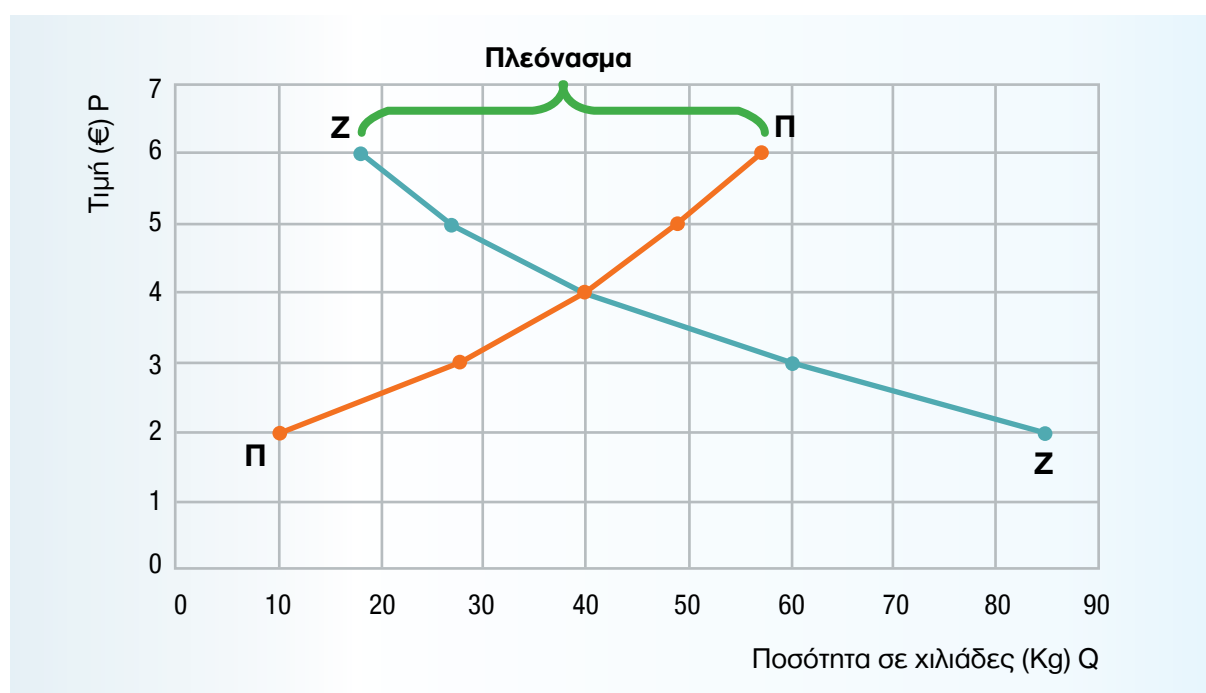
Οποιαδήποτε άλλη τιμή, ψηλότερη ή χαμηλότερη, προκαλεί ανισορροπία σε ανταγωνιστικές αγορές.

Οι καμπύλες προσφοράς και ζήτησης αποτελούν θεμελιώδη εργαλεία ανάλυσης των ανταγωνιστικών αγορών, όπου πολλοί αγοραστές και πωλητές αλληλοεπιδρούν για να καθορίσουν την τιμή και την ποσότητα ενός αγαθού. Σε αντίθεση με άλλες μορφές αγορών, όπως το μονοπώλιο ή το ολιγοπώλιο, στις ανταγωνιστικές αγορές οι μεμονωμένοι συμμετέχοντες δεν έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν την τιμή, η οποία καθορίζεται από τη συλλογική δράση όλων των αγοραστών και πωλητών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, όταν η τιμή είναι €6 το κιλό οι παραγωγοί είναι διατεθειμένοι να πουλήσουν 57 000 κιλά, ενώ οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν μόνο 18 000 κιλά. Η προσφερόμενη ποσότητα είναι μεγαλύτερη από τη ζητούμενη ποσότητα κατά 39 000 κιλά ($57\ 000 - 18\ 000 = 39\ 000$). Επομένως, σε ψηλότερη τιμή δημιουργείται **πλεόνασμα προσφοράς**.

Οι παραγωγοί επειδή θέλουν να πουλήσουν το πλεόνασμα των προϊόντων τους, θα αναγκαστούν να μειώσουν την τιμή του αγαθού. Με τη μείωση της τιμής αυξάνεται η ζητούμενη ποσότητα, ενώ η προσφερόμενη ποσότητα μειώνεται, ώσπου να εξισωθούν και να καταλήξουν στο σημείο ισορροπίας.

ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Αντίθετα, σε τιμή χαμηλότερη από €4 δημιουργείται έλλειμμα προσφοράς. Στην τιμή των €2 το κιλό, οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν 85 000 κιλά, ενώ οι πωλητές προσφέρουν μόνο 10 000 κιλά. Η ζητούμενη ποσότητα είναι μεγαλύτερη από την προσφερόμενη ποσότητα κατά 75 000 ($85\ 000 - 10\ 000$).

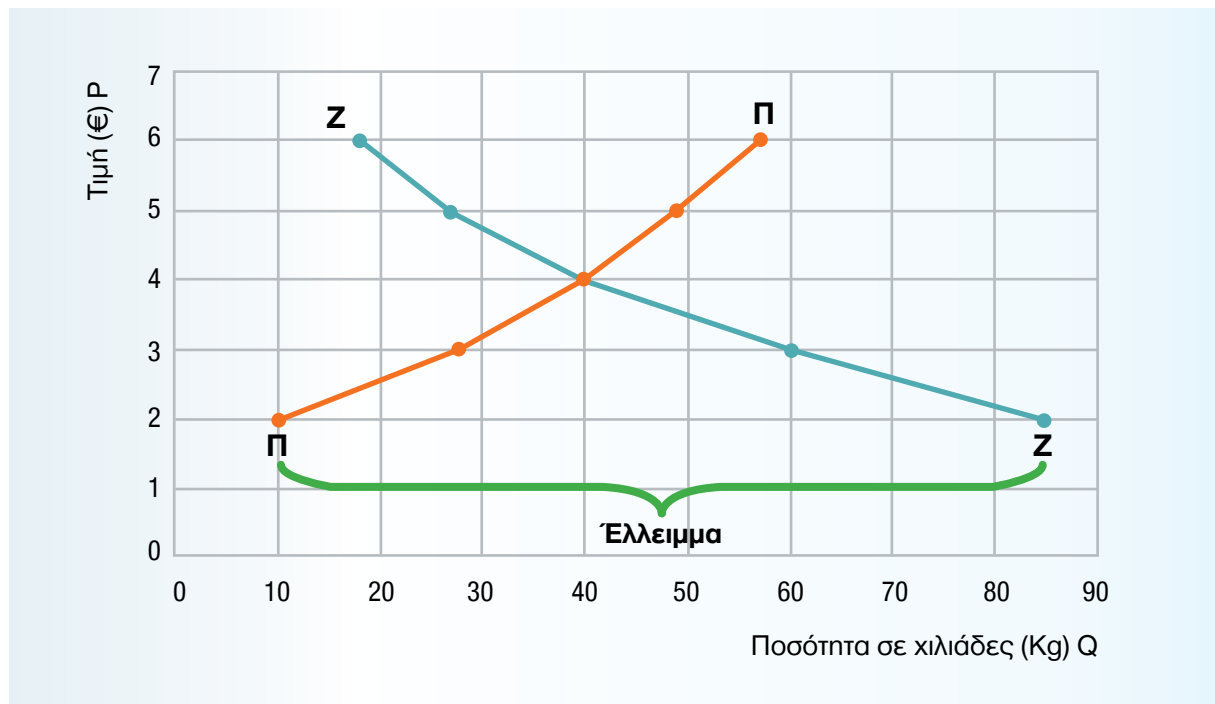
Σε αυτή την περίπτωση, οι **παραγωγοί** βλέπουν ότι υπάρχουν πολλοί καταναλωτές που θέλουν να αποκτήσουν το προϊόν και έτσι αυξάνουν την τιμή. Με την αύξηση της τιμής μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα, ενώ η προσφερόμενη ποσότητα αυξάνεται, ώσπου να εξισωθούν και να καταλήξουν στο σημείο ισορροπίας.

Η μόνη τιμή που μπορεί να επικρατήσει στην αγορά είναι η τιμή ισορροπίας (στο παράδειγμα €4 το κιλό), στην οποία εξισώνεται η ζητούμενη με την προσφερόμενη ποσότητα.

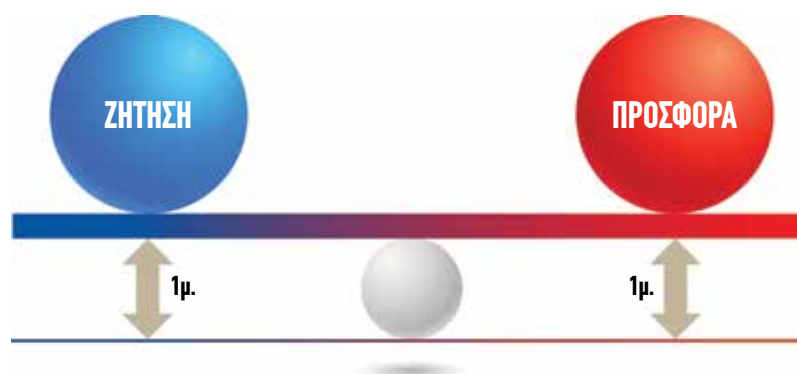

ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

GENERAL EQUILIBRIUM

ΙΣΧΥΕΙ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να ορίσετε την έννοια της Αγοράς.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά:

α) Στην αγορά συναντώνται οι _____ με τους _____

β) Η τιμή κάθε αγαθού διαμορφώνεται στην αγορά από τον συσχετισμό μεταξύ _____

_____ και _____

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις:

α) Η καμπύλη ζήτησης δείχνει πώς μεταβάλλεται η _____ ενός αγαθού όταν μεταβάλλεται η _____ νοουμένου ότι οι άλλοι παράγοντες μένουν σταθεροί

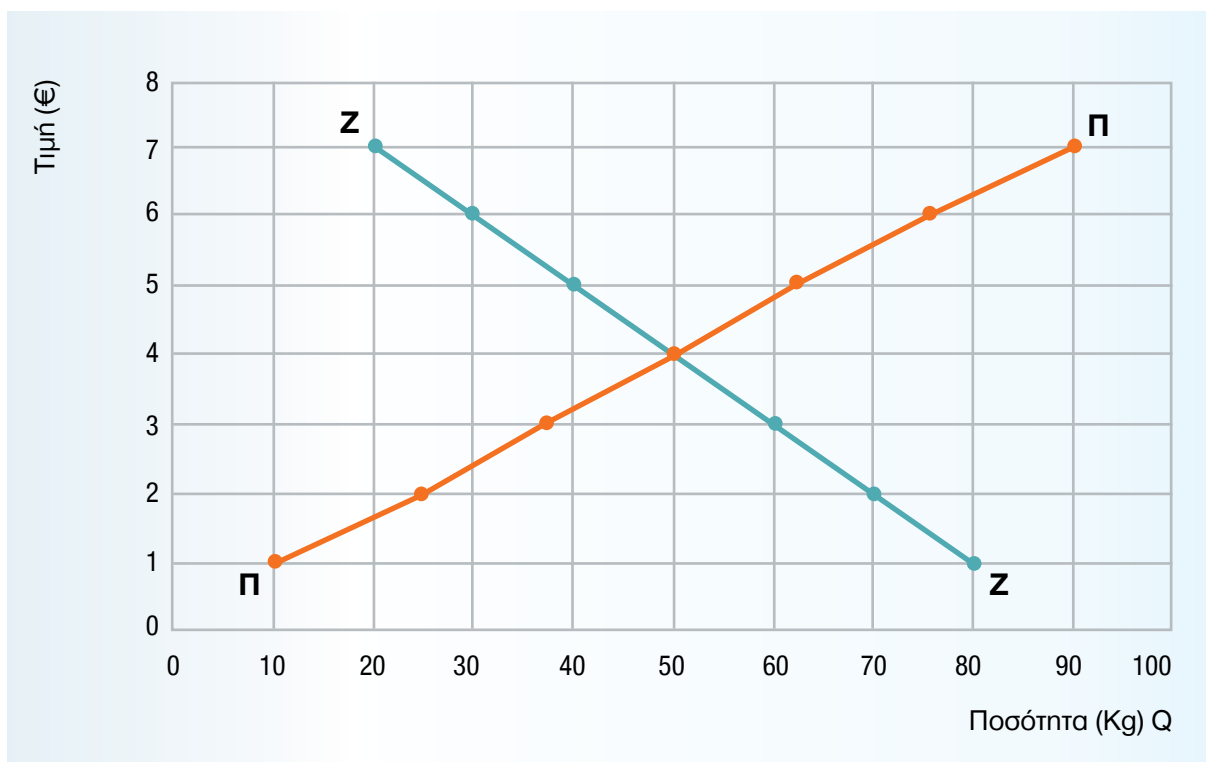
β) Όσο αυξάνεται η τιμή, η ζητούμενη ποσότητα _____ ενώ όσο μειώνεται η τιμή, η ζητούμενη ποσότητα _____

γ) Όσο αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, η προσφερόμενη ποσότητα _____ και αντίστροφα

δ) Η τιμή στην οποία η ζητούμενη ποσότητα εξισώνεται με την προσφερόμενη ποσότητα ονομάζεται _____

4. Με βάση το παρακάτω διάγραμμα να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν:

- α) Η τιμή ισορροπίας είναι € _____, επειδή στην τιμή αυτή εξισώνεται η _____ με τη _____.
- β) Σε τιμή €7 οι παραγωγοί θα ήταν διατεθειμένοι να πουλήσουν _____ kg, ενώ οι καταναλωτές θα ήταν διατεθειμένοι να αγοράσουν _____ kg. Επομένως δημιουργείται _____.
- γ) Σε τιμή €2 η ζητούμενη ποσότητα είναι _____ από την προσφερόμενη, δημιουργείται δηλαδή _____.
- δ) Στο διάγραμμα των καμπύλων ζήτησης και προσφοράς όλοι οι άλλοι παράγοντες εκτός της τιμής θεωρούνται _____.

5. Με βάση τον πιο κάτω πίνακα να σχηματίσετε τις καμπύλες Ζήτησης και Προσφοράς του αγαθού X και να δείξετε το σημείο ισορροπίας.

Τιμή (€)	Ζητούμενη Ποσότητα (kg)	Προσφερόμενη Ποσότητα (kg)
6	2 000	8 000
5	2 500	7 000
4	3 000	5 500
3	4 000	4 000
2	6 000	2 500
1	8 500	500

Η τιμή ισορροπίας είναι _____

Η ποσότητα ισορροπίας είναι _____

6. Να συμπληρώσετε:

α) Εκτός από την τιμή, η ζήτηση και η προσφορά ενός αγαθού επηρεάζονται και από άλλους παράγοντες, όπως:

Ζήτηση:

α) _____

β) _____

γ) _____

δ) _____

Προσφορά:

α) _____

β) _____

γ) _____

δ) _____

β) Στο διάγραμμα των καμπυλών Ζήτησης και Προσφοράς όλοι οι άλλοι παράγοντες εκτός της τιμής θεωρούνται

7. Να συμπληρώσετε **ΟΡΘΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**:

α) Η προσφερόμενη ποσότητα ενός αγαθού αυξάνεται όταν αυξάνεται η τιμή του _____

β) Η σχέση τιμής και ζητούμενης ποσότητας είναι θετική _____

γ) Η καμπύλη της ζήτησης έχει κλίση από πάνω αριστερά προς τα κάτω και δεξιά _____

δ) Η ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού μπορεί να είναι μεγαλύτερη από την προσφερόμενη ποσότητά του. _____

8. Δίνεται ο πιο κάτω πίνακας για μια υποτιθέμενη αγορά αυτοκινήτων:

ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΑΓΟΡΑΣ		
		
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ €17,500 ΤΟ ΚΑΘΕΝΑ		ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ €17,500
ΤΙΜΗ	ΖΗΤΟΥΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ
€30,000	0	1,000
€27,500	100	900
€25,000	200	800
€22,500	300	700
€20,000	400	600
€17,500	500	500
€15,000	600	400
€12,500	700	300
€10,000	800	200

α) Η τιμή ισορροπίας είναι _____ και η ποσότητα ισορροπίας _____

β) Να σχηματίσετε τις καμπύλες Προσφοράς και Ζήτησης των αυτοκινήτων.

γ) Αν η τιμή των αυτοκινήτων είναι €25.000, στην αγορά παρατηρείται _____ προσφοράς, γιατί η ζητούμενη ποσότητα είναι _____, ενώ η προσφε-
ρόμενη ποσότητα είναι _____

δ) Πώς θα αντιδράσουν οι παραγωγοί και πώς θα αποκατασταθεί η ισορροπία στην αγορά;

ε) Αν η τιμή των αυτοκινήτων είναι €12.500, στην αγορά παρατηρείται _____ προσφοράς, γιατί η ζητούμενη ποσότητα είναι _____, ενώ η προσφε-
ρόμενη ποσότητα είναι _____

ζ) Πώς θα αντιδράσουν οι παραγωγοί και πώς θα αποκατασταθεί η ισορροπία στην αγορά;

9. Μελέτη Περίπτωσης: Η Αγορά Ενοικιαζόμενων Διαμερισμάτων σε μια Πανεπιστημιούπολη

Σε μια πανεπιστημιούπολη, η ζήτηση για ενοικιαζόμενα διαμερίσματα είναι υψηλή κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους, καθώς οι φοιτητές αναζητούν στέγη. Ωστόσο, ο αριθμός των διαθέσιμων διαμερισμάτων είναι περιορισμένος.

Ζητείται:

- α) Πώς διαμορφώνεται η τιμή ισορροπίας στην αγορά ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων;
- β) Τι συμβαίνει εάν οι ιδιοκτήτες διαμερισμάτων προσπαθήσουν να χρεώσουν ενοίκιο υψηλότερο από την τιμή ισορροπίας;
- γ) Πώς αποκαθίσταται η ισορροπία στην αγορά από ένα υψηλότερο ενοίκιο από την τιμή ισορροπίας;

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5
ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΤΕΘΗ

Κεφάλαιο 5:

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5.2 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ

5.3 ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

5.4 ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

5.5 ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

5.6 ΑΕΠ – ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

5.7 ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ – ΑΝΕΡΓΙΑ

5.7.1 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

5.7.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

5.8 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ- ΑΣΚΗΣΕΙΣ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως έχει αναφερθεί στο 2ο Κεφάλαιο, ο άνθρωπος παράγει αγαθά και υπηρεσίες για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Ανάλογα με την αξία των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται μέσα στην οικονομία, κρίνεται σε κάποιο βαθμό και η ευημερία της χώρας.

5.2 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) είναι η **αξία** αγοράς όλων των **τελικών** προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται **μέσα** σε μια χώρα κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου (συνήθως **ενός έτους**).

Αν προσθέσουμε όλα τα προϊόντα που παράγονται από τους τρεις τομείς της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή) μπορούμε να υπολογίσουμε την αξία του ΑΕΠ μιας οικονομίας. Για να μπορέσει να γίνει αυτό πρέπει να προσθέσουμε **την αξία αγοράς** όλων αυτών των αγαθών.

Αξία αγοράς είναι η τιμή στην οποία ανταλλάσσονται τα προϊόντα στην αγορά. Για να μετρηθεί η συνολική παραγωγή, πρέπει να αθροίσουμε την παραγωγή μήλων, πορτοκαλιών, ηλεκτρονικών υπολογιστών, υπηρεσιών κ.λπ. Το κάθε αγαθό μετριέται σε διαφορετικές μονάδες, για παράδειγμα, κιλά, τεμάχια, μέτρα κ.ά. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τις χρηματικές μονάδες, δηλαδή την αξία αγοράς.

Το ΑΕΠ αξιολογεί τα προϊόντα σύμφωνα με την αξία αγοράς των **τελικών** προϊόντων.

Τελικά αγαθά είναι τα αγαθά που αγοράζονται για τελική χρήση και δεν πρόκειται να μεταπωληθούν, για παράδειγμα, το κινητό τηλέφωνο που αγοράζει ένας καταναλωτής για δική του χρήση, το αυτοκίνητο κ.ά.

Ενδιάμεσα αγαθά είναι τα αγαθά που προορίζονται να μεταπωληθούν, είτε στη μορφή που βρίσκονται, όπως πορτοκάλια για πώληση στην υπεραγορά, είτε αφού μετατραπούν σε άλλα αγαθά, όπως πορτοκάλια για χυμό κ.ά.

Το ίδιο αγαθό μπορεί μερικές φορές να είναι τελικό, ενώ κάποιες άλλες ενδιάμεσο. Για παράδειγμα, η ζάχαρη που αγοράζει μια οικοκυρά είναι τελικό αγαθό, ενώ για ένα ζαχαροπλαστέιο είναι ενδιάμεσο. Το ίδιο και το αλεύρι για παρασκευή ψωμιού, ή τα φρούτα.

ΑΕΠ είναι η αξία αγοράς όλων των τελικών προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα, κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου (συνήθως ενός έτους).

Αξία αγοράς είναι η τιμή στην οποία ανταλλάσσονται τα προϊόντα στην αγορά.

Τελικά αγαθά είναι τα αγαθά που αγοράζονται για τελική χρήση και δεν πρόκειται να μεταπωληθούν.

Ενδιάμεσα αγαθά είναι τα αγαθά που προορίζονται να μεταπωληθούν, είτε στη μορφή που βρίσκονται είτε αφού μετατραπούν σε άλλα αγαθά.

Καταναλωτής
ΤΕΛΙΚΑ ΑΓΑΘΑ

Φρουταρία/Εργοστάσιο/Καφετέρια
ΕΝΔΙΑΜΕΣΑ ΑΓΑΘΑ

Όσα παράγονται σε μια χώρα. Το ΑΕΠ μετρά μόνο τα αγαθά και τις υπηρεσίες που έχουν παραχθεί **μέσα** στη χώρα. Η εταιρεία Toyota είναι ιαπωνική εταιρεία, παράγει όμως κάποια αυτοκίνητα στην Γαλλία. Η αξία της παραγωγής αυτής υπολογίζεται στο ΑΕΠ της Γαλλίας και όχι σε αυτό της Ιαπωνίας.

Σε ορισμένη χρονική περίοδο. Το ΑΕΠ μετρά την αξία παραγωγής σε ορισμένη χρονική περίοδο (συνήθως **σ' ένα έτος**).

Το ΑΕΠ μπορεί να μετρηθεί με τις πιο κάτω μεθόδους:

- Μέθοδο παραγωγής
- Μέθοδο εισοδήματος
- Μέθοδο δαπάνης

Οι πιο πάνω μέθοδοι καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα γιατί:

- Η αξία των προϊόντων είναι **ίση** με το εισόδημα (μισθοί, τόκοι, ενοίκια, κέρδη) που πληρώνουν οι επιχειρήσεις για την παραγωγή τους.
- Κάθε συναλλαγή έχει αγοραστή και πωλητή, δηλαδή, το ποσό που δαπανά ο αγοραστής είναι **ίσο** με το εισόδημα που εισπράττει ο πωλητής.

Με λίγα λόγια, ο πωλητής παίρνει εισόδημα το οποίο είναι ίσο με τη δαπάνη του αγοραστή, ο οποίος πληρώνει για να πάρει προϊόντα ίσης αξίας.

Ο πωλητής θα πάρει
εισόδημα

Ο αγοραστής θα **δαπανήσει**
χρήματα, για να πάρει **προϊόν**

5.3 ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το εισόδημα που αναλογεί κατά μέσο όρο σε **κάθε κάτοικο** μιας χώρας ανεξάρτητα από τη συμμετοχή του στην παραγωγική διαδικασία.

Το κατά κεφαλήν εισόδημα υπολογίζεται ως εξής:

Κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το εισόδημα που αναλογεί, κατά μέσο όρο, σε **κάθε κάτοικο** μιας χώρας, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή του στην παραγωγή.

$$\text{Κατά κεφαλήν εισόδημα} = \frac{\text{ΑΕΠ}}{\text{Πληθυσμός της χώρας}}$$

Στον συνολικό πληθυσμό της χώρας περιλαμβάνονται **όλοι** οι μόνιμοι κάτοικοι της χώρας αυτής, ανεξαρτήτως ηλικίας, εργαζόμενοι και μη.

5.4 ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ (STANDARD OF LIVING)

Η οικονομία δεν είναι ποτέ στάσιμη. Όλα τα σημαντικά μεγέθη της, όπως το επίπεδο του εισοδήματος, της απασχόλησης, της ανεργίας, των τιμών κ.λπ. μεταβάλλονται διαχρονικά. Από τα μεγέθη αυτά εξαρτάται η ομαλή λειτουργία μιας οικονομίας και κατ' επέκταση η ευημερία των πολιτών της, δηλαδή το βιοτικό τους επίπεδο.

Βιοτικό επίπεδο είναι η υλική, πνευματική και πολιτιστική στάθμη της ζωής των κατοίκων μιας χώρας ή γενικότερα το επίπεδο ποιότητας και ευημερίας της ζωής του ανθρώπου.

Βιοτικό επίπεδο είναι η υλική, πνευματική και πολιτιστική στάθμη της ζωής των κατοίκων μιας χώρας ή γενικότερα, το επίπεδο ποιότητας και ευημερίας της ζωής του ανθρώπου.

Το βιοτικό επίπεδο αναφέρεται στην ποιότητα και στην ποσότητα των αγαθών και υπηρεσιών που μπορούν να αποκτήσουν τα μέλη μιας κοινωνίας, αλλά και στον τρόπο που τα αγαθά και οι υπηρεσίες διανέμονται σε αυτά. Αναφέρεται, επίσης, στην ποιότητα ζωής η οποία συνδέεται με την ευτυχία του ανθρώπου. Στην ποιότητα ζωής αναφέρεται το σύνολο των περιβαλλοντικών συνθηκών και ο τρόπος ζωής που συμβάλλουν στη βιολογική, πνευματική, ψυχική και κοινωνική ολοκλήρωση του ανθρώπου.

Το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας εξαρτάται από διάφορους δείκτες, όπως:

- Ένα κριτήριο που χρησιμοποιείται συχνά για τη μέτρηση του βιοτικού επιπέδου ενός λαού είναι το ύψος του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Όσο πιο ψηλό **κατά**

κεφαλής εισόδημα αναλογεί στον κάθε κάτοικο της χώρας, τόσο πιο ψηλό θεωρείται ότι είναι το βιοτικό επίπεδο.

- Για να μπορεί το κατά κεφαλήν εισόδημα να είναι αντιπροσωπευτικό και επομένως αξιόπιστο κριτήριο για το βιοτικό επίπεδο, θα πρέπει να γίνεται **ίση κατανομή** του εισοδήματος, δηλαδή, η πλειοψηφία του πληθυσμού να παίρνει εισόδημα κοντά στο κατά κεφαλήν εισόδημα. Όσο περισσότερο ελεύθερο χρόνο έχουν τόσο καλύτερο είναι το βιοτικό επίπεδο, αφού οι εργαζόμενοι κουράζονται λιγότερο και έχουν περισσότερο διαθέσιμο **ελεύθερο χρόνο** για ανάπαυση και ψυχαγωγία.
- Σε χώρες με ψηλό μορφωτικό επίπεδο και ανεπτυγμένη πνευματική και **πολιτιστική ζωή** (θέατρα, μουσική, εκθέσεις, κ.λπ.), δίνονται περισσότερες ευκαιρίες στους πολίτες να ικανοποιούν τις πνευματικές τους ανάγκες.
- Όσο περισσότερα **κοινωνικά αγαθά** προσφέρει το κράτος στους πολίτες του, τόσο βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο. Η δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και εκπαίδευση, η ασφάλεια προς τους πολίτες, οι κοινωνικές παροχές (συντάξεις επιδόματα) βελτιώνουν την υγεία και τη μακροζωία των πολιτών.
- Ένα **περιβάλλον** το οποίο είναι καθαρό (για παράδειγμα καθαρές λίμνες, καθαρή ατμόσφαιρα), βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ισπανίας και της Ιταλίας είναι χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις στο προσδόκιμο ζωής (83,5 και 83,4 έτη αντίστοιχα) σε ολόκληρη την ΕΕ. Η Γερμανία έχει ένα από τα υψηλότερα μεγέθη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ευρώπη, αλλά έχει επίσης το δεύτερο μεγαλύτερο μισθολογικό χάσμα μεταξύ των δύο φύλων (20,9% το 2018) στην ΕΕ. Αυτά είναι μερικά μόνο παραδείγματα που καταδεικνύουν την ανάγκη συμπλήρωσης του ΑΕΠ και άλλων οικονομικών δεικτών με ένα ευρύτερο φάσμα δεδομένων, προκειμένου να είμαστε σε θέση να αποκτήσουμε μια πληρέστερη εικόνα.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία.

5.5. ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Όπως έχει αναφερθεί στην προηγούμενη ενότητα, για να θεωρείται το κατά κεφαλήν εισόδημα αξιόπιστο κριτήριο του βιοτικού επιπέδου, πρέπει να υπάρχει δίκαιη κατανομή του εισοδήματος.

Για να γίνει κατανοητή η έννοια της δίκαιης κατανομής του εισοδήματος, δίνεται ένα παράδειγμα:

Δύο υποθετικές οικονομίες, η **A** και η **B**, έχουν 4 πολίτες η κάθε μια.

Το εισόδημα των τεσσάρων πολιτών της οικονομίας **A** είναι:

€1.000

€900

€1.100

€1.000

Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην οικονομία **A** είναι:

$$\frac{(1.000+900+1.100+1.000)}{4} = \frac{4.000}{4} = €1.000$$

Τα εισοδήματα των τεσσάρων μελών της οικονομίας **B** είναι:

€5.000

€300

€500

€200

Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην οικονομία **B** είναι:

$$\frac{(5.000+300+500+200)}{4} = \frac{6.000}{4} = €1.500$$

Το κατά κεφαλήν εισόδημα της οικονομίας **B** είναι μεγαλύτερο από το κατά κεφαλήν εισόδημα της οικονομίας **A**. Αυτό όμως, δεν σημαίνει ότι οι πολίτες της οικονομίας **B** έχουν ψηλότερο βιοτικό επίπεδο από τους πολίτες της οικονομίας **A**.

Στην οικονομία **A** ο μέσος όρος των εισοδημάτων είναι χαμηλότερος από την οικονομία **B**, αλλά υπάρχει ισοκατανομή του εισοδήματος. Αυτό σημαίνει ότι, η πλειοψηφία των πολιτών παίρνει εισόδημα κοντά στο κατά κεφαλήν εισόδημα (μέσος όρος).

Στην οικονομία **B** υπάρχει ανισοκατανομή του εισοδήματος. Το ένα άτομο παίρνει €5.000 και ανεβάζει τον μέσο όρο των εισοδημάτων, ενώ το εισόδημα των άλλων τριών ατόμων έχει μεγάλη διαφορά από το κατά κεφαλήν εισόδημα.

Τα κράτη, για να μειώσουν την ανισοκατανομή των εισοδημάτων των μελών τους, επιβάλλουν φορολογία η οποία είναι ανάλογη των εισοδημάτων του κάθε πολίτη.

Εκτός από το κράτος, αρκετές εθελοντικές οργανώσεις βοηθούν τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους, εξασφαλίζοντας τους ένα καλύτερο ατομικό βιοτικό επίπεδο.

Οι παροχές αυτές, ανεξάρτητα αν προέρχονται από το κράτος ή τις εθελοντικές οργανώσεις, αποτελούν απλά μεταφορά ευημερίας (εισοδήματος) από τον έναν πολίτη στον άλλον, δηλαδή γίνεται ανακατανομή του εισοδήματος. Για αυτό και δεν επηρεάζουν το ύψος του κατά κεφαλή εισοδήματος (δεν αλλάζει ο μέσος όρος, αλλά η κατανομή των εισοδημάτων μεταξύ των μελών μιας οικονομίας).

Με το πιο πάνω παράδειγμα, δεν εννοούμε φυσικά ότι όλοι πρέπει να αμείβονται το ίδιο. Το κράτος με την επιβολή της φορολογίας και τις κοινωνικές παροχές προσπαθεί να μειώσει την ανισοκατανομή.

Επομένως, για να δούμε ποια οικονομία έχει ψηλότερο βιοτικό επίπεδο, θα πρέπει να λάβουμε πρώτα υπόψη μας τον κυριότερο παράγοντα, που είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα, την κατανομή του εισοδήματος, αλλά και όλους τους άλλους δείκτες που επηρεάζουν το βιοτικό επίπεδο.

5.6 ΑΕΠ – ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) μετρά την αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που πωλούνται στις αγορές.

Στη συνέχεια εξετάζουμε κάποιους δείκτες που επηρεάζουν το βιοτικό επίπεδο, αλλά **δεν** περιλαμβάνονται στο ΑΕΠ:

Οικιακή παραγωγή. Κάθε μέρα στα σπίτια μας πραγματοποιείται παραγωγή. Η αντικατάσταση μιας λάμπας, το κόσιμο του γκαζόν (γρασίδι), το πλύσιμο του αυτοκινήτου, η φροντίδα του κήπου αποτελούν παραδείγματα οικιακής παραγωγής. Από τη στιγμή που αυτές οι παραγωγικές διαδικασίες δεν πωλούνται στην αγορά, δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό του ΑΕΠ.

Παραοικονομία. Είναι το μέρος της οικονομίας που κρατείται ηθελημένα κρυφό για λόγους φοροδιαφυγής ή επειδή τα παραγόμενα αγαθά και υπηρεσίες είναι παράνομα. Αυτές οι δραστηριότητες επειδή μένουν αδήλωτες, δεν υπολογίζονται στο ΑΕΠ (λαθρεμπόριο, διακίνηση παράνομων ουσιών κ.ά.).

Προσδόκιμο ζωής και υγεία. Η καλή υγεία και η αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής αυξάνουν το βιοτικό επίπεδο, όμως δεν συμπεριλαμβάνονται στη μέτρηση του ΑΕΠ.

Πρέπει να τονιστεί ότι όλα τα πιο πάνω κάνουν δύσκολη τη σύγκριση του βιοτικού επιπέδου μεταξύ των διαφόρων χωρών.

Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε δολάρια Η.Π.Α.

Θέση	Χώρα	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε διεθνή δολάρια (Int\$) 2023	Θέση	Χώρα	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε διεθνή δολάρια (Int\$) 2023
1	Λουξεμβούργο	148.690	11	Κάτω Χώρες	79.590
2	Σιγκαπούρη	141.550	12	Ισλανδία	78.250
3	Ιρλανδία	126.990	13	Σαν Μαρίνο	78.120
4	Μακάο	117.030	14	Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	74.710
5	Κατάρ	111.790	15	Ταϊβάν	74.410
6	Νορβηγία	100.150	16	Αυστρία	71.990
7	Ελβετία	93.050	17	Χονγκ Κονγκ	71.630
8	Μπρουνέι	86.087	18	Βέλγιο	71.040
9	Η.Π.Α.	82.720	19	Σουηδία	70.050
10	Δανία	80.021	20	Γερμανία	69.530

Τελευταία χώρα στην πιο πάνω κατάσταση στη θέση 191 βρίσκεται το Νότιο Σουδάν, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ Int\$763. Η Κύπρος βρίσκεται στην 32η θέση, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ Int\$56.630 και η Ελλάδα στην 54η, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ Int\$40.050.

Πηγή: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2024.

Έτος	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ Κύπρου σε σταθερές τιμές 2017 (Int\$)
2004	41.054
2005	42.450
2006	43.797
2007	45.185
2008	45.722
2009	43.642
2010	43.428
2011	42.538
2012	40.011
2013	37.209
2014	36.883
2015	38.639
2016	41.116
2017	43.144
2018	45.083
2019	46.946
2020	44.711
2021	48.704
2022	50.676

Πηγή:

International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2024.

5.7 ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ – ΑΝΕΡΓΙΑ

Εργατικό Δυναμικό ή Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός είναι το σύνολο των ανθρώπων που είναι ικανοί και διαθέσιμοι για εργασία. Με άλλα λόγια, στο Εργατικό Δυναμικό περιλαμβάνονται όλοι όσοι **μπορούν** και **θέλουν** να εργαστούν.

Εάν οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας είναι λιγότερες από τον αριθμό των ατόμων που τις διεκδικούν, τότε θα μείνουν άτομα χωρίς εργασία. Τα άτομα αυτά, συνήθως, καταφεύγουν στην αναζήτηση εργασίας. Αυτά τα άτομα, που ενώ είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να απασχοληθούν, δεν μπορούν να βρουν εργασία, αποτελούν τους **ανέργους**.

Τα άτομα που έχουν οποιαδήποτε επαγγελματική απασχόληση, ανεξάρτητα αν είναι πλήρης ή μερική απασχόληση, αποτελούν τους **απασχολούμενους**. Για παράδειγμα, μισθωτοί, εργοδότες, αυτοτελώς εργαζόμενοι, ανεξάρτητα αν απουσιάζουν προσωρινά λόγω ασθένειας, άδειας ή απεργίας από τη δουλειά τους. Ένας φοιτητής που δουλεύει λίγες ώρες την εβδομάδα υπολογίζεται ως απασχολούμενος.

Οι άνεργοι και οι απασχολούμενοι είναι ο **οικονομικά ενεργός πληθυσμός** ή το **εργατικό δυναμικό** μιας χώρας.

Εργατικό Δυναμικό ή Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός είναι το σύνολο των ανθρώπων που είναι ικανοί και διαθέσιμοι για εργασία.

Άνεργοι είναι τα άτομα που ενώ είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να απασχοληθούν, δεν μπορούν να βρουν εργασία.

Απασχολούμενοι είναι τα άτομα που έχουν οποιαδήποτε πλήρη ή μερική επαγγελματική απασχόληση.

Εργατικό δυναμικό = Αριθμός απασχολούμενων + Αριθμός ανέργων

Τα άτομα εκείνα που δεν μπορούν να εργαστούν, για παράδειγμα μικρά παιδιά, ηλικιωμένοι, ασθενείς, στρατιώτες κ.ά. δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό.

Υπάρχουν όμως και άτομα τα οποία μπορούν να εργαστούν, αλλά για διάφορους λόγους δεν θέλουν και δεν ψάχνουν για εργασία. Αυτά τα άτομα ονομάζονται **άεργοι**.

Όλες οι χώρες κάθε μήνα εξετάζουν την πορεία των δεικτών απασχόλησης και ανεργίας ως δείκτες οικονομικής υγείας.

Ανεργία είναι η κατάσταση που καταγράφεται σε μια οικονομία, όταν μέλη του εργατικού δυναμικού της, ενώ είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να εργασθούν, δεν μπορούν να βρουν εργασία.

Άεργοι είναι τα άτομα που μπορούν, αλλά δεν θέλουν να εργαστούν.

Ανεργία είναι η κατάσταση που καταγράφεται σε μια οικονομία, όταν μέλη του εργατικού δυναμικού της, ενώ είναι ικανά, πρόθυμα και διαθέσιμα να εργασθούν, δεν μπορούν να βρουν εργασία.

Σε μια οικονομία, ακόμη και αν βρίσκεται σε πλήρη απασχόληση, κάποιοι θα αποχωρούν από τις θέσεις τους ψάχνοντας μια καλύτερη ή μια διαφορετική εργασία, κάποιοι πτυχιούχοι θα ψάχνουν για εργασία μετά την αποφοίτησή τους, και κάποιοι θα μένουν άνεργοι γιατί απασχολούνται σε εποχιακές εργασίες, για παράδειγμα σε ξενοδοχεία. Το φαινόμενο αυτό είναι μόνιμο σε μια οικονομία και ονομάζεται **ανεργία τριβής**.

Τα άτομα που είναι εγγεγραμμένα στις καταστάσεις ανέργων για χρονικό διάστημα πέραν των 12 μηνών είναι οι μακροχρόνια άνεργοι.

Με βάση τα ισχύοντα δεδομένα, στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου κάποιος πολίτης να χαρακτηριστεί άνεργος, πρέπει να συντρέχουν αθροιστικά οι παρακάτω τρεις προϋποθέσεις:

1. ο πολίτης να θέλει να εργασθεί,
2. ο πολίτης να είναι σε θέση να εργασθεί, να είναι δηλαδή ικανός να προσφέρει εργασία,
3. ο πολίτης να ψάχνει ενεργά για εξεύρεση εργασίας.

5.7.1 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Το μέγεθος της ανεργίας μπορεί να μετρηθεί ως απόλυτο μέγεθος, για παράδειγμα 30 000 άνεργοι. Η σημασία όμως του αριθμού αυτού εξαρτάται από το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Για αυτό η ανεργία μετριέται ως ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού.

$$\text{Ποσοστό ανεργίας} = \frac{\text{Αριθμός ανέργων}}{\text{Εργατικό δυναμικό}} \times 100$$

Για παράδειγμα, αν το εργατικό δυναμικό είναι 600 000 και οι άνεργοι 30 000, το ποσοστό ανεργίας είναι:

$$\text{Ποσοστό ανεργίας} = \frac{30\,000}{600\,000} \times 100 = 5\%$$

Το ποσοστό ανεργίας μπορεί να διαφέρει από περίοδο σε περίοδο, επειδή μεταβάλλεται ο αριθμός των ανέργων ή του εργατικού δυναμικού ή και των δύο. Ένα ποσοστό ανεργίας 2-3% του εργατικού δυναμικού θεωρείται φυσιολογικό.

Η ανεργία στην Κύπρο υπολογίζεται από τη Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου με δύο εναλλακτικές μεθοδολογίες:

- την **Εγγεγραμμένη Ανεργία** (ΕΑ), όπως υπολογίζεται από τους ανέργους, που εγγράφονται στα γραφεία εξευρέσεως εργασίας σε μηνιαία βάση από το 1960 και
- την **Ανεργία** όπως υπολογίζεται μέσω της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ), που διεξάγεται δειγματοληπτικά σε τριμηνιαία βάση από το 1999.

Οι δύο μεθοδολογίες καταλήγουν σε διαφορετικά αποτελέσματα, κυρίως λόγω της διαφορετικής επιμέτρησης. Για παράδειγμα, κάποια άτομα που ψάχνουν για εργασία δεν το δηλώνουν στα γραφεία εξευρέσεως εργασίας, ή κάποια άτομα που δεν απασχολούνται δεν το αναφέρουν στην ΕΕΔ, ή κάποια άλλα να δηλώνουν άνεργοι, αλλά να μην προσπαθούν να βρουν εργασία.

5.7.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η ανεργία έχει τις πιο κάτω οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις:

1. Απώλεια ανθρώπινου δυναμικού που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία.
2. Απώλεια εισοδήματος για τον άνεργο και την οικογένειά του και κατ' επέκταση χειροτέρευση του βιοτικού του επιπέδου.
3. Ανεπιθύμητα κοινωνικά φαινόμενα, όπως εγκληματικότητα, διαζύγια, αλκοολισμός κ.ά.
4. Επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, λόγω της παροχής των εισοδημάτων ανεργίας προς τους ανέργους.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ											
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
11,80	15,85	16,07	14,90	12,95	11,05	8,35	7,07	7,57	7,47	6,77	6,09

Πηγή: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2024.

Πηγή: Eurostat statistics

5.8 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Στη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου (εβδομάδα, μήνας, έτος), οι τιμές κάποιων προϊόντων αυξάνονται πολύ, κάποιων άλλων λιγότερο ή καθόλου και ίσως σε μερικά προϊόντα να παρατηρηθεί μείωση τιμών. Για να μετρηθεί ο πληθωρισμός λαμβάνονται υπόψη όλες αυτές οι μεταβολές τιμών ή, όπως αλλιώς λέγεται, **οι μεταβολές στο γενικό επίπεδο των τιμών**.

Τι θα σας κοστίσει πραγματικά να ξεπληρώσετε το φοιτητικό σας δάνειο; Τι θα μπορούν να αγοράσουν με τις αποταμιεύσεις τους οι γονείς σας όταν συνταξιοδοτηθούν; Οι απαντήσεις εξαρτώνται από το πώς θα διαμορφωθεί το γενικό επίπεδο τιμών.

Μια **προσωρινή αύξηση** στις τιμές των αγαθών, **δεν** θεωρείται πληθωρισμός.

Πληθωρισμός είναι η αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών.

Ο πληθωρισμός όταν διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα δεν είναι ανησυχητικός και δεν δημιουργεί σοβαρά προβλήματα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θεωρεί ότι ετήσιος πληθωρισμός μέχρι 2% δεν είναι ανησυχητικός. Όταν όμως η αύξηση των τιμών ξεπερνά το 2%, αρχίζουν να παρουσιάζονται προβλήματα στην οικονομία. Με τον πληθωρισμό μειώνεται η αγοραστική αξία του χρήματος.

Ας υποθέσουμε ότι ένα άτομο έχει σήμερα €1 και μπορεί να αγοράσει μια σοκολάτα που η τιμή της είναι ακριβώς €1. Η πραγματική αξία του νομίσματος του €1 είναι ακριβώς ίση με την αξία της σοκολάτας.

Αν μετά από ένα χρόνο το άτομο αυτό έχει πάλι €1, αλλά η τιμή της σοκολάτας είναι €1,20, δεν θα μπορεί να την αγοράσει. Η αξία του €1 τώρα είναι μικρότερη από την αξία της σοκολάτας. Δηλαδή, το €1 έχασε μέρος της αγοραστικής του αξίας. Ο καταναλωτής αυτός λοιπόν, αν και το εισόδημά του παρέμεινε σταθερό, δεν μπορεί να ικανοποιήσει στον ίδιο βαθμό τις ανάγκες του για προϊόντα και υπηρεσίες.

Αποπληθωρισμός είναι η μείωση του επιπέδου των τιμών για παρατεταμένο χρονικό διάστημα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να σημειώσετε τη σωστή απάντηση:

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) είναι:

- α. Η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών.
- β. Το σύνολο των εισοδημάτων των παραγωγικών συντελεστών που ανήκουν στους μόνιμους κατοίκους της χώρας.
- γ. Η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται μέσα σε μια χώρα σε ένα έτος.
- δ. Τίποτα από όλα αυτά.

2. Να σημειώσετε **ΟΡΘΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**:

Για να υπολογίσουμε το κατά κεφαλήν εισόδημα διαιρούμε:

- α) Το ΑΕΠ με τους απασχολούμενους _____
- β) Τους ανέργους με το ΑΕΠ _____
- γ) Το ΑΕΠ με το σύνολο του πληθυσμού της χώρας _____
- δ) Το σύνολο του πληθυσμού με τους ανέργους _____

3. Αν το ΑΕΠ της χώρας Α είναι 18 δισεκατομμύρια ευρώ και ο συνολικός πληθυσμός 800 000 άτομα, να υπολογίσετε το κατά κεφαλήν εισόδημα.

4. Να σημειώσετε **ΟΡΘΟ ή **ΛΑΘΟΣ**:**

- α) Κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το εισόδημα που αναλογεί σε κάθε εργαζόμενο άτομο _____
- β) Τα κέρδη από την παράνομη εισαγωγή καπνών συμπεριλαμβάνονται στο ΑΕΠ _____
- γ) Αν δύο χώρες έχουν το ίδιο κατά κεφαλήν εισόδημα, σημαίνει πως έχουν και το ίδιο βιοτικό επίπεδο _____
- δ) Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρέχει πιστή εικόνα της ευημερίας ενός λαού. _____

5. Να ερευνήσετε στο διαδίκτυο

(<https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/WEO>) και να εντοπίσετε για τη φετινή χρονιά:

- α) Τις πέντε χώρες με το ψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα.

- β) Τις πέντε χώρες με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα.

6. Να δώσετε τον ορισμό της έννοιας “βιοτικό επίπεδο”.

7. Να αναφέρετε τους κυριότερους παράγοντες που προσδιορίζουν το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας.

8. Ποιο κριτήριο χρησιμοποιείται συνήθως για να συγκρίνουμε το βιοτικό επίπεδο μεταξύ δύο χωρών;
Να εξηγήσετε πόση αξιόπιστη είναι μια τέτοια σύγκριση.

9. Να διατυπώσετε και να αιτιολογήσετε την άποψή σας για την πιο κάτω πρόταση: “Οι χώρες που δαπανούν μεγάλα ποσά για στρατιωτικούς εξοπλισμούς χειροτερεύουν το βιοτικό επίπεδο του λαού τους”.

10. Στις χώρες Α και Β οι άνθρωποι εργάζονται περίπου τις ίδιες ώρες. Εντούτοις, στη χώρα Β το βιοτικό επίπεδο είναι αρκετά ψηλότερο. Να αναφέρετε δύο πιθανούς λόγους.

α) _____

β) _____

11. Να διατυπώσετε και να αιτιολογήσετε την άποψή σας για την πιο κάτω πρόταση: «Οι βιομηχανικές χώρες που δεν παίρνουν μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος χειροτερεύουν το βιοτικό επίπεδο του λαού τους».

12. Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση:

Το εργατικό δυναμικό περιλαμβάνει:

α) Μόνο τους εργοδοτούμενους και τους εργοδότες

β) Μόνο τους εργαζόμενους και τους απεργούντες

γ) Μόνο τους εργαζόμενους και τους ανέργους

δ) Μόνο τους εργαζόμενους και τους αέργους.

13. Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση:

Άνεργοι είναι:

- α) Όσοι δεν μπορούν να εργαστούν
- β) Όσοι δεν θέλουν να εργαστούν
- γ) Όλοι όσοι δεν εργάζονται
- δ) Όσοι μπορούν και θέλουν να εργαστούν, αλλά δεν βρίσκουν δουλειά.

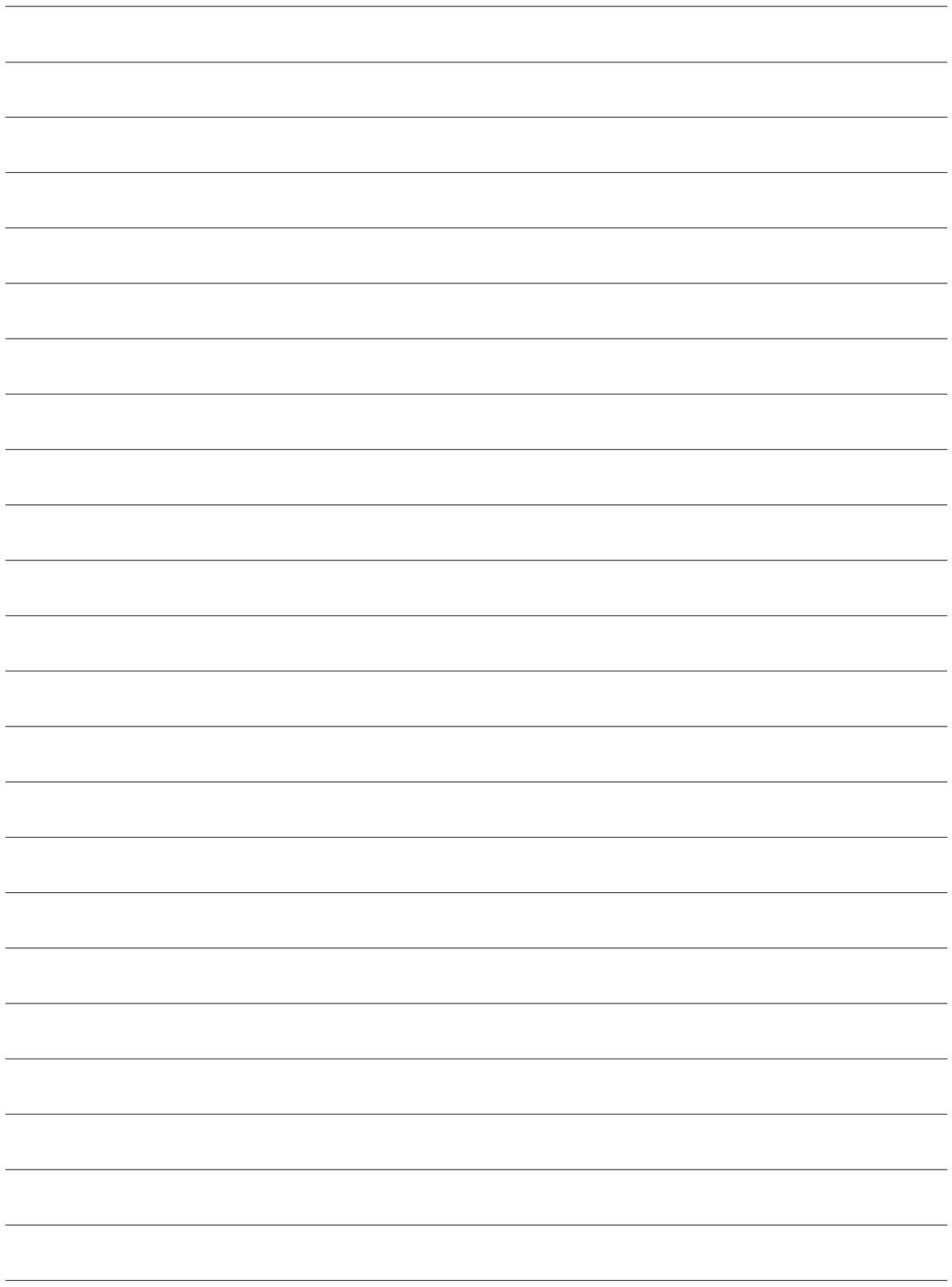
14. Αν σε μια χώρα οι άνεργοι είναι 70 000, οι απασχολούμενοι 358 000 και το σύνολο του πληθυσμού είναι 900 000, να υπολογίσετε το ποσοστό ανεργίας.

15. Σε μια οικονομία οι απασχολούμενοι είναι 80 εκ., οι άνεργοι είναι 20 εκ. και οι άεργοι είναι 5 εκ.

Το ποσοστό ανεργίας είναι:

- α) 13,3%
- β) 25%
- γ) 20%
- δ) 23,5%

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία - Αρχική σελίδα Ebooks.edu.gr. <http://ebooks.edu.gr/ebooks/>

Ευρετήριο Οικονομικών Όρων. <https://euretirio.com/>

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (2022). *Οδηγός Εκπαιδευτικού πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα Αρχές Οικονομικής Επιστήμης στο Λύκειο*.

Κώππη, Γ., & Πετρακη-Κώππη, Α. (2018). *Σύγχρονη Μικροοικονομική* (Γ'). Εκδόσεις Ε. Μπένου.

Ραγκούσης, Σ., & Ράμφος, Σ *Στοιχεία Οικονομικής Θεωρίας*. Retrieved January 28, 2025, from <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3089/895.pdf>

Σταθερότητα των τιμών: γιατί είναι σημαντική για σένα; Βιβλίο του καθηγητή https://www.ecb.europa.eu/home/pdf/students/booklet_el.pdf

Στατιστική Υπηρεσία - Αρχική www.cystat.gov.cy. <https://www.cystat.gov.cy/el/default>

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου (2007), *Στοιχεία Οικονομικών– Εμπορικών Α΄ Ενιαίου Λυκείου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων*, Λευκωσία.

Bank, E. C. (2025, January 22). *Τι είναι πληθωρισμός;* European Central Bank. <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.el.html>

ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anderton, A. G. (2001). *Economics for GCSE*. Collinseducational.

Dahl, R. (1982). *The BFG*. Scholastic Ltd.

ECONOMIC ACTIVITY | *meaning in the Cambridge English Dictionary*, Dictionary.cambridge.org. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/economic-activity>

Economics Online. (2020, January 13). *The Economic Problem*. Economics Online. https://www.economicsonline.co.uk/competitive_markets/the_economic_problem.html/

Hearn, J. (2000). *As/A Level Economics Essential Word Dictionary*. Philip Allan.

Home - Eurostat [Ec.europa.eu](http://ec.europa.eu/eurostat). <http://ec.europa.eu/eurostat>

Human Development Reports. (2022). *Human Development Reports | United Nations Development Programme*. [Hdr.undp.org](http://hdr.undp.org). <https://hdr.undp.org/>

IMF. (2024). [Imf.org](https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/WEO). <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/WEO>

Parkin, M., Powell, M., & Matthews, K. (2012). *Economics*. Addison-Wesley.

Sloman, J., & Garratt, D. (2001). *Essentials of economics*. Financial Times Prentice Hall.

Taylor, G. N. (2020). *Economics*. (5th ed.). Cengage Learning EMEA.

Wikipedia. (2019, May 30). *List of countries by GDP (PPP) per capita*. Wikipedia; Wikimedia Foundation. [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita)